

A KECSKEMÉTI NEMZETI BIZOTTSÁG
m e g a l a k u l á s a és intézkedései
1945 júniusáig

Eszik Sándor

T a r t a l o m j e g y z é k:

I. A város felszabadulását megelőző körülmények ismertetése

II. A demokratikus élet megindulása

- a polgárőrség megszervezése

III. A Nemzeti Bizottság megalakulása

- az Ideiglenes Nemzetgyűlés kecskeméti előkészületei
- körzetparancsnokságok, - kerületvezetőségek
- a Nemzeti Bizottság kibővítése az új pártok képviselőivel

IV. A Nemzeti Bizottság konkrét intézkedései

- közmunka rendelet
- közbiztonság megerősítése
- népbíróság megalakítása
- Budapest élelelmmel való segítése
- a tízes bizottság felállítása, -intézkedései
- igazoló bizottságok felállítása, -tevékenységük
- termelési bizottság megalakítása
- a törvényhatósági bizottság megalakítása
- internáló tábor felállítása
- hadseregszervezés
- földosztás
- az újjáépítés

V. A Nemzeti Bizottság tevékenységének összefoglaló értékelése

I R O D A L O M J E G Y Z É K

1. A Kecskeméti Nemzeti Bizottság üléseinek 1944-1945 évi jegyzőkönyvei - Kecskeméti Állami Levéltár /KÁL/
2. A Kecskeméti Törvényhatósági Bizottság üléseinek 1945 évi jegyzőkönyvei /KÁL/
3. A Kecskeméti Törvényhatósági Bizottság 1945. évi kisgyűlési jegyzőkönyvei /KÁL/
4. A polgármesteri hivatal 1945-ös iratai /KÁL/
5. 1944-45 évi plakátok, hirdetmények. /KÁL/
6. Visszaemlékezések: Tóth László, Kisfaludy u. 32. Imre Gábor Nyár u.1., Joós Ferenc Mária u.7., Básti Ágoston Szolnok, Csillag u.14., Kovács Lajos Luther udvar 3., Kalász László Belsőballószög, Gémes István Rendőrfalu Rácz Ferenc Deák-tér 3, Lajos Imre Czigány János u.32., Lőrincz Béla Sétatér u 8., Szili István Kisfaludy u.9., dr.Mándoky Antal Arany János u.4. szám alatt lakosok.
7. Ujjáépítő Magyarok c. kiadvány /Megjelent a Kossuth Irodalmi Kiadónál, a kiadási évszám nincs feltüntetve. Nemzeti feladataink című bevezető részt írta Tildy Zoltán, a Magyar Köztársaság elnöke/
8. A Kecskeméti Hírlap 1944. decemberi számai /KÁL/
9. A Kecskeméti Lapok 1945. évi számai /KÁL/
10. Bodócs Gyula: A Kecskeméti Gépgyár története /Kiadatlan feldolgozás./

1944. szeptemberétől 1945. április 4-ig a Szovjet Hadsereg rendkívüli áldozatokkal járó harca folytán felszabadult Magyarország, ezzel megsemmisült a fasiszta Németország utolsó csatlós állama is. Ez azért volt nagyjelentőségű, mert Németország utolsó erődje összeomlott és a Vörös Hadsereg ezután a saját barlangjában semmisíthette meg a német fasizmust.

Szeptember 26-tól, Makó felszabadulásától egy hónap és nem egészen egy hét telt el és Kecskemét is felszabadult. De ennek előzményei súlyosak voltak. Ime: Kecskeméten 1944. október 9-én hirdetményben adták tudtul a város lakosságának, hogy a felszabadító szovjet csapatok elől kiűritik a várost. A kormány Katona Mihályt, Kiskunhalas polgármesterét nevezte ki a Duna-Tisza-közi hadműveleti kormánybiztosnak, aki a kiűritési rendeletben megjelölte azokat a területeket, amelyeket el kellett hagyni. E területek közé tartozott többek között és főleg Kecskemét városa, pusztáival, 90 ezer lakosával együtt.

"...E területek összes lakosai, az asszonyokat és gyerekeket is beleértve, a legrövidebb uton, lehetőleg a mellékutakon, induljanak utba Solt, Apostag, Dunavecse és Szalkszentmárton irányítóállomások, illetve felvevő területekre.

Az összes állatok elhajtandók. Az esetleges vonakodókkal szemben karhatalmat lesznek kénytelen alkalmazni..."

A hirdetmény közli még, hogy a karhatalmat utasították az ellenszegülőkkel szembeni kényszerintézkedésre.

A lakosság között erre óriási pánik tört ki. Egyesek a közvetlen intézkedéseket meg sem várva, utnak indultak. Mások passzívan ellenszegültek. Sokan mondogatták: Nem me-

gyünk, ha meg kell halni, itt haljunk meg!

A nyilasok azonban lélektanilag is igyekeztek előkészíteni a lakosságot. Érvük: azért kell eleget tenni a kiűritési parancsnak, mert Kecskemét Budapest kapuja, a várost a németek nem adják fel, itt állítják meg a Szovjet Hadsereget. Feltehető, hogy a városban olyan harcok lesznek, hogy kő követ nem marad. Különben is itt vetik be a németek a csodafegyvert, amellyel teljesen szétzuzzák a Szovjet Hadsereget, természetesen a várost is eltörlik a föld színéről.

A lélekmérgező propaganda hatásosnak bizonyult. Gémes István, Kecskemét, Rendőrfalusi lakos, üzemi munkás erről a következőképpen nyilatkozik:

"A haláltól való félelem hajtotta, űzte az embereket. Indultunk a bizonytalanságba. Ki gyalog, ki taligával, sokan kerékpárral és lovaskocsival, csomagokkal megrakodva keltek utra."

*okt. 9-én
nyilas vezetés?* A város nyilas vezetőit is hirtelen érte a kiűritési parancs. A legteljesebb tanácstalanságba estek. Látva a menekülő lakosságot, maguk is az irhájuk mentéséhez fogtak. Ráadásul egy másik, számukra irtózatoss hír is elterjedt, - ami viszont igaz volt. Ez pedig: Az oroszok már Koháriszentlőrincen vannak.

Ez a település mindössze 16 kilométerre van a várostól. Bár a hír előbb csak feltevésnek tűnt, de egy nap múlva mégis igazolódott. Hajnalban, - azaz október 10-én - a hírt konkrétan tapasztalhatták az emberek. Ugyanis a Tiszán átkelt, a 18. Szovjet Harckocsi hadtest egyik előretolt része és gyorsan behatolt a városba, a Műkert környékén magyar huszárok akarták feltartani, természetesen nem sikerült. Joós Ferenc, nyugalmazott főigazgató, Kecskemét, Mária utca 7.sz.

alatti lakos elmondása - és több, akkori szemtani egybehangzó véleménye - alapján a szovjet előrs csaknem a város központjáig hatolt be. "A Rákóczi ut keramitját becsapódások érték. Az uton tűzvonalban feküdtek a katonák és a nagyállomás irányába lőttek. Csak délután 4 óra tájban csendesedett a harci zaj, de ekkor egy irtózatoss és szörnyű dolog történt: a Csongrádi ut végén álló vonatszerelvény felrobbant és hatalmas robajjal lángokba borult." A németek robbantották fel.

A menekülési láz mostmár óriási méreteket öltött. Joós Ferenc szerint: "A Jókai utcán sűrű sorokban törtetnek kifelé a városból a menekülők."

Elmenekült a városi rendőrség is, de a nagy ^mmenekülési indolenciában sem feledkezett meg arról, hogy a nyilvántartott kommunisták névsorát, valamint a "gyanus" elemek névjegyzékét elⁿégessék.

A szovjet felderítő osztag pedig, - minimális veszteséggel - dolgavégeztével, visszatért kiinduló támaszpontjára. A szovjet felderítő egység kivonulása után német alakulatok lepték el a várost és példátlan fosztogatásba kezdtek. Az üzletekből az árukat ömlesztve rakták a teherautókra. Üzemekből a valamirevaló gépeket, az elhagyott otthonkból a bútorokat és egyéb vagyontárgyakat elrabolták. A fosztogatás és rablás a tehetetlen magyar tábori csendőrség és az I. Magyar Huszárhadosztály Kecskeméten elhelyezett alakulatainak a szemeláttára történt.

Az október 10-i események után a város vezetői, a közrendészet, és az elmenekült lakosság nagyrésze visszaszivárgott, de mintha csak a sors kegyetlen játéka lett volna, az egész, hogy újra ismétlődjék, mégpedig rövidesen.

Kecskemét t. város polgármesterétől.

HIRDETMÉNY

Tudomásomra jutott, hogy a Duna-Tiszaközi hadművelési kormánybiztosság által kibocsátott hirdetmény a lakosság körében újabb izgalmat váltott ki.

Tájékoztatásul közlöm a lakossággal, hogy ezt a hirdetményt a kormánybiztosság még az első támadást megelőzőleg bocsátotta ki s újabban csak azért függesztette ki, hogy a lakoságnak ideje legyen egy esetleges ellenséges támadás esetére kello időben előkészülni.

A hirdetmény kifüggesztése tehát nem azt jelenti, hogy a város közvetlen ellenséges támadás előtt áll, hanem csupán azt, hogy a város ismételten veszélyeztetheti az ellenséges támadás.

A hirdetménynek két nagyon fontos rendelkezése van és pedig a katonaköteles férfiak és leventék hátravonása, valamint a felesleges jószágállomány idejében való elhajtása.

Katonaköteles férfiak és leventék közül is azok, akikre a termelés folytonossága és a közrend fenntartása érdekében feltétlenül szükség van, itt maradhatnak és ezek megfelelő igazolványt kapnak.

Az állományból a föld feltétlen megmunkálásához szükséges igazoló állatok (lovak és ökörök), a szőlő- és marhaállományból pedig a közellátást biztosító állomány feltétlenül visszatartható.

Akiknek felesleges jószágállományuk van és azt a bünáértükre akarják utaltatni, ennek az állományuk gyűjtéskor helyett a székely tápost jelölöm ki, ahonnan egy-egy irányítás mellett történik a jószágállományuk a bünáértükre való elhajtása.

Ujból hangsúlyozom tehát, hogy riadalomra ok nincs, az óvatosság azonban bizonyos intézkedések megtételét feltétlenül megköveteli és a kifüggesztett hirdetmény csak ezt célozza.

Kecskemét, 1944. október 12.

KAL. 42. m.

A visszatelepülés után Liszka Béla, a város nyilas polgármestere a helyi lapban nyugalomra intette a lakosságot. Igérte a folyamatosságot, a minimális igények kielégítését, kérte a lakosokat, hogy támogassák a hatóság munkáját. Am

*akkor
adta a
polgármester
tudomására
adta a lakosságnak?*

október 19-én újabb hirdetmény jelent meg, amelyben a polgármester tudomására adta a lakosságnak: a város újabb, ellenséges támadás előtt áll. A szöveg így zárult: "Újból hangoztatom tehát, hogy riadalomra nincs ok, az óvatosság azonban bizonyos intézkedések megtételét feltétlenül megköveteli és a kifüggesztett hirdetmény csak ezt célozza."

Pedig,dehogyan! Lássuk, milyen intézkedéseket követelt az óvatosság?

1. A katonaköteles leventék és férfiak hátravonását.
2. Ipari üzemek - Platter-, I.Keoskeméti Konzervgyár, stb - megmaradt felszereléseinek és raktárkészletének elszállítását./Amit a németek meghagytak./
3. A jóságállomány idejében való elhajtását.

Az "óvatos" intézkedések további részét képezte a baloldali egyének őrizetbe vétele. A kommunista és haladó elvet vallók letartóztatásával egy csendőrkülönítmény foglalkozott. A lefogottakat Budapestre szállították, ahol bebörtönözték. Közülük még itthon tizenhetet kivégeztek, kettőt a nyilasok halálra kineztek. Nyolcan megmenekültek. Az elfogottak között volt dr. Molnár Erik ügyvéd is, akit barátai közbenjárására még Kecskeméten sikerült kiszabadítani. Rajta kívül még akkor szabadult ki Hajnal József, Szinyai Sándor, Kovács Jenő, Schmidt József.

Amikor a város kiürítésére megtörténtek az első lépések, egy maroknyi csoport titokban azon gondolkodott, hogy miképpen lehetne megmenteni a várost és megóvni az anyagi és

szellemi értékeket. A szervezkedés egyik vezéralakja Joós Ferenc volt, akinek elmondása szerint október közepének egyik délutánján, három óra körül a ferencrendiek templomának oratóriumában jöttek össze a következők: dr. Molnár Erik ügyvéd, Tóth László nyomdaigazgató, Kovács Jenő cipész, Schmidt József szabó, dr. Sándor József ügyész, valamint rajtuk kívül még néhány kereskedő meg iparos. Az összejövetelnek az volt a célja, megbeszéljék, hogyan lehetne felvenni a kapcsolatot a közelgő szovjet csapatokkal, megkérni őket, kimélik a várost. Számbajött az is, kik lennének közülük alkalmasak az összeköttetés felvételére. A választás Tóth Lászlóra és Schmidt Józsefre esett.

A megbeszélés azonban nem fejeződött be, félbeszakadt a Gestapo közbelépése folytán. Másnap a Jenei-féle vendéglőben ugyan folytatódott, de oda már csak a baloldaliak mentek el, távolmaradtak az iparosok és kereskedők. Végeredményben az érdektelenség láttán és a félelem diktálta érzés miatt a tervből nem lett semmi.

Az evakuálási parancsot végrehajtották. Ennél is volt egy kisebb csoport, amely a kiűritési parancs ellen lépett fel. Akik felkeresték a reakciós főispánt és rá akarták venni a kiűrités elodázására. Ez a csoport sem járt sikerrel. A főispán közölte velük, hogy az alföld kiűritését Szálasi parancsolta meg, aki az "Alföld szorgalmas népének" mindenáron való megmentésén fáradozik.

A menekülők közül sokan csak a tanyáig jutottak el, ott huzódtak meg, ott várták be, amíg az események elhuznak felettük. Főleg a hetényegyházi és a nyíri tanyaterületeken zsufolódtak össze. A várost mindenképpen el kellett hagyni, a tábori csendőrség kiméletlen kényszerítése miatt. A város-

HALÁL A FASIZMUSRA!

**ÉLJEN A HATALMAS DEMOKRATIKUS
ÁLLAMOK ÉS NÉPEK GYŐZELME!**

KÁL. 10 sz

ban azért mintegy 300-400 ember maradt, akik pincékben és egyéb rejtékhelyeken elbujva várták a felszabadulást. Az elmenekülők többsége sem a nyilas propaganda hatására hagyta el otthonát, hanem a kényszerítés miatt. Legtöbben tudták már, hogy a Szovjet Hadsereget nem lehet feltartóztatni.

Eközben a hadműveletek gyorsan és sikeresen folytak. Október 21-én felszabadult Baja. Ezzel a Duna-Tisza közének déli része a szovjet hadsereg fennhatósága alá került. Október 23-án a harcok nagy hevességgel Kiskunfélegyháza körzetében dultak, melynek következtében ezen a napon felszabadult a város.

Kemény harcok árán, október 31-én felszabadult Kecskemét. A német fasiszták itt egyetlen nap alatt mintegy husz-ellentámadást indítottak a 24. páncélos hadosztály bevetésével, de hasztalan. Sőt még a beharangozott "csodafegyver" is elmaradt. Így a budapesti utak kapuja, Kecskemét - szabaddá vált.

II.

Tóth László, Kisfaludy utca 32. szám alatti lakos, később a város polgármestere emlékirataiból a felszabadulás első óráiról a következőket olvashatjuk:

"Néhányan, közöttük Molnár Erik barátommal szembeszálltunk a kiűritési parancssal és nem nyugat felé, hanem a Tiszának indultunk. Amint Szentkirályon /ma Lászlófalva/ az első szovjet katonákkal találkoztunk, jöttünk velük vissza a városba. Október 31-én, késő délután érkeztünk haza. A parancsnokság értetlenül nézett ránk, amikor elmondottuk, hogy a lakosság elmenekült. Egy öreg fa árnyékában elférnek anyyan, ahányan itt maradtunk és az élet elindítására a vá-

rosháza rendőrségi sarokszobájában november 1-én szövetséget kötöttünk. Egette szívünket a kérdés: hogyan kapaszkodhatunk fel. Másnap, november 2-án részletesen tájékoztattuk a Széchenyi tér 8. szám alatt elhelyezkedett parancsnokságon Dondé őrnagyot a felszabadulást megelőző eseményekről, a kiűritési rendeletekről, annak a tábori cs^endőrökkel történt kiméletlen végrehajtásáról, - s azokról az értesüléseinkről, amelyek szerint a menekülők zöme a tanyavilágban rejtőzködött el, a Duna-Tisza közéről elűzött további tízezrek a Duna mentén várakoznak. Jönnének haza, de a fasiszták elhíresztelték, hogy a szovjet katonaság felgyújtotta a várost, a nagytemplom leégett, az életnek a városban semmi nyoma. Mit tegyünk? Bártortalanul vetettük fel a terveket, amikor Dondé őrnagy határozottan rendelkezett: Huzzák meg barátaink a harangokat!

A hatás mindannyionkat meglepett. A harangok szavára ezerszámra tértek vissza az elűzöttek és az alélt, sötét városban megkezdődött az élet, megkezdődött az újjáépítés."

A fegyverek okozta károk azonban csak kis százalékát tették ki annak, ami kárbament, illetve elveszett. A pusztítást, rablást nem a szovjet, hanem a német katonaság okozta. Október 10-én például, amikor egy szovjet felderítő osztag hatolt a városba, a környéken tartózkodó német alakulatok annyira megrémültek, hogy kétségbeesésükben felrobbantották a nagyállomás mellett álló, hosszú lőszervonatot. A robbantás következtében mintegy ötven ház súlyosan megrongálódott. Ugyanezen a napon a várostól hét kilométerre fekvő Csalánosi erdőben lévő saját lőszerraktárukat is felrobbantották. a robbanás következtében mintegy másfél kilométeres körzetben az épületek tönkrementek.

Az újjáépítés meg^uginulásával egyidőben a város vezetői

megpróbálták felmérni a keletkezett károkat, de az akkor még csak részben sikerült. A károk jegyzékét megküldték az Ujjá-építő Magyarok című kiadvány szerkesztőségének is. Ebben a következőket olvashatjuk Kecskemétről: *Idel jund ny? minov?*

A várost kényszer útján kiűritették, őrizetlenül maradtak a magán és középületek. Az értékeket a németek elszállították. A viasszaszivárgó felelőtlen elemek folytatták a fosztogatást, elvittek ruhát, butort, háztartási berendezéseket, stb. A kiűritéskor a tűzoltóságot is elvezényelték, felszerelésével együtt. Így a keletkezett tüzeket oltani nem tudták, emiatt sok helyen tűz pusztította el az értékeket. Sok épület ablaka, tetőzete, ajtaja elveszett. Az ily módon keletkezett kár sokszorosan felülmúlja a közvetlen harci eszközök által okozott károkat. A városháza épületén 1200, a városi iskolákon 2000 négyzetméter üveg hiányzott. Ugyanezek 10 ezer négyzetméter a helyreállítandó tetőfelület.

Helyre kellett állítani a színházat, három mozit, a szegényházat, kórházat, egészségházat. Ezeknek az épületeknek a berendezései a legtöbb helyen hiányoztak.

Az állatállomány a háborus események révén a kiűrités folytán és a beszolgáltatások alapján az alábbiak szerint csökkent:

1942-ben nyilvántartottak:

14 ezer szarvasmarhát

37 ezer 500 sertést

10 ezer 600 lovat

17 ezer 600 juhot

Baromfiból 1943-ban volt:

110 ezer tyúk

22 ezer pulyka

8 ezer 500 lud

22 ezer 500 kacsa

Ebből elveszett:

8 ezer 400

28 ezer

7 ezer

14 ezer 500

Ebből elveszett:

95 ezer

16 ezer

7 ezer 500

19 ezer 500

Az állatállományon kívül elpusztult a tanyai lakosság nagyrésznének gazdasági felszerelése, boroshordó készlete bortermésével együtt. Nem lehetett pontosan nyilvántartani azt a sokezer városi polgárt, akinek lakását a németek kifosztották. A sok közül csak egy jellemző példát: Fazekas Ernő, Munkácsy utca 3. szám alatti lakásából a németek elvittek egy zongorát, egy írógépet, egy heverőt, három paplant, négy párnát, egy kerékpárt, egy 50 literes bödön zsirt, s még sok apróbb értéket.

A polgármesteri hivatal 1945. októberében összegezte a károkat, amely szerint a károsodás időpontjának megfelelően 3 milliárd pengőre becsülik az elrablott, tönkrement holmik értékét.

A felszabadulás alkalmával az üresen maradt várost a szovjet hadsereg egyelőre elszállásolási célokra vette igénybe. A városban a Budapestet ostromló hadseregnek olyan nagy számú tartalékait és hadtáp alakulatait helyezte el, ami a város lakásul szolgáló helyiségeinek a szokott használatát túlhaladta. Básti Ágoston, nyugdíjas állami gazdasági igazgató, Szolnok, Csillag utca 14. szám alatti lakos, aki az MKP szervezetének első kecskeméti titkára volt, visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy a városban összesen 22 hadikórház volt. Ugyanis az összes középületek a sebesült szovjet katonák elhelyezésére lettek igénybe véve.

Az élet rendkívül nehezen indult. A szovjet városparancsnok ötlete nyomán a Nagytemplom harangja adta hírül a pusztáknak, hogy a város él, várja haza lakóit, hogy induljon az élet. A tanyákról megkezdődik a visszatelepülés. Először lassan és bizonytalanul, később egyre erőteljesebben és bizakodón. A hazatértek jóleső érzéssel tapasztalták,

hogy a város a rablásoktól eltekintve alig visel magán háborus jegyet.

A szovjet katonai parancsnokság első lépései közé tartozott a baloldali emberek felkutatása. Szili István, pártnyugdíjas, Kisfaludy u.9.szám alatti lakos így emlékezik:

"1944. november 3-án egy szovjet terepjáró autó állt meg a házunk előtt. Két szovjet katona keresett fel. Arra kértek, üljek a kocsiba, vittek a városparancsnokhoz. A parancsnok leültetett, barátságosan cigarettával kínált, egy előtte fekvő névsorból kikereste a nevem, majd egy pisztolyt és egy zacskó töltényt nyújtott át, mondván, hogy erre szükségem lehet." Ugyanez az eset ismétlődött meg Básti Ágostonnal, Lajos Imrével, Hegedűs Lászlóval, összesen kilenc kommunistával.

A városparancsnokságon a baráti beszélgetés közben közölték a felfegyverzett elvtársakkal, hogy a Vörös Hadsereg nem azért lépett országunk földjére, hogy területet szerezzen, nem mint hódítók jöttek, hanem a fasizmus üldözői és elpusztítóiként. A Szovjetuniót egyetlen cél vezérli: a legázott népeknek visszaadni a szabadságukat. Amikor ezt közölték, a behívott elvtársakkal, egyben arra kérték őket, hogy minden más ellenséges híreszteléssel szemben ezt tartásuk szem előtt és igyekezzenek a lakosság között is felvilágosító munkát folytatni ebben az értelemben.

A felvilágosításra szükség is volt, hiszen a hazatérők teli bizalmatlansággal, aggódással, kifosztott lakásuk látán csak annak örülhettek, hogy életben maradtak. A visszatérés nem ment gyorsan. Azok jöttek először, akik a közeli tanyákig mentek, később jöttek a Dunántúlra menekültek, sőt sokan voltak, akik csak az ország felszabadítása után érkez-

tek vissza. A nyilasok közül sokan nem mertek hazajönni, kint maradtak Németországban.

A Kecskeméti Hírlap 1944. december 14-i száma /ez a felszabadulás után megjelent lap harmadik száma/ 25 ezer 632 lakos címszó alatt közli, hogy december 8-ig ennyi személy váltotta ki a személyazonossági igazolványát a városházán. Tudniillik mindenkit ideiglenes személyi igazolvánnyal láttak el, mert ilyen igazolvány alapján vették nyilvántartásba a hazaköltözötteket. December 25-én ~~is~~ már 29 ezer lakója volt a városnak, majd ettől az időtől egyre gyorsabban szaporodott a lélekszám, a visszatérés. A kilencvenezer lakosból január 18-án már 55 ezer 133 főt tartottak nyilván, melyből a városban lakó 25 579, tanyai 33 554 volt.

Hogy a város lakói minél előbb visszatérjenek és az új-
jáépítésbe minél előbb bekapcsolódjanak, a Nemzeti Bizottság úgy határozott, hogy azok az egyének, akik március 1. után térnek vissza, tehát a közmunkákból addig nem vették ki a részüket, közmunkamegváltást kell fizetniök. A Nemzeti Bizottság úgy intézkedett, hogy a fizetség progresszív alapon történjék. Ez az intézkedés hatásos volt, mert meggyorsította a visszatelepülést. Kezdetben nem is a romeltakarítás volt az első feladat. Ennél szükségesebb volt olyan célú közmunkák végzése, amely a felszabadító szovjet alakulatok segítésére irányult.

A kiűrités, meg az új helyzet miatt nehezen indult meg a politikai élet, későn jöttek létre a politikai pártok. Ezért a közbeeső idő alatt a szovjet városparancsnokság a felállított ideiglenes polgármesteri hivatal révén igyekezett segítséget nyújtani az élet megindításához, szervezéséhez.

December 6-án jelent meg a Kecskeméti Hírlap első szá-

FELHÍVÁS

a Vörös Hadsereg által a német-fasiszta elnyomás alól felszabadított magyar lakossághoz!

Magyarok!

A Vörös Hadsereg csapatai az ellenmegoldást minden magyar földén keressék.

Amikor a Vörös Hadsereg magyar területre lép, nem az a célja, hogy annak bármely részét elfoglalja, vagy hogy megvalósítsa Magyarország jelenlegi törvényi rendjét.

A szovjetcsapatok bevonulását Magyarországi területre kizárólag az a katonai szükségesség teszi elférhetővé, hogy a német csapatok és a Németországgal szövetséges Magyarország hadserege területre ne elegendjen.

A Vörös Hadsereg teljes Legfelsőbb Hadvezetőségének az a parancsa, hogy az ellenmegoldás csak teljes meggyőződéssel és leggyorsabbal történjen.

A területi rablás és magyar népek rémítései helyett a Vörös Hadsereg bevonulását Magyarországra katonai érdekek és szükséglet határozza meg.

A Vörös Hadsereg nem mint hódító jön Magyarországra, hanem mint a magyar nép kiszabadítója a német-laszter iga alól.

A Vörös Hadseregnek sem más célja, mint az, hogy visszaadja az ellenmegoldás német hadsereget és megsemmisítse Hitler-Németország minden az általa megszállt országokban.

A szovjet-katonai hadsereg nem szándékozik Magyarországot mai társadalmi rendjén változtatni és a magyar rendjét megőrizni az általa elfoglalt területeken.

A polgárok meggyőződése erősen mutat és a szovjet-katonai hadsereg védelme alatt áll.

A helyi lakosság és a helyi hadseregeknek szoros együttműködés a Vörös Hadsereg bevonulását mindenütt gyorsítani kell.

Polgárok!

A Vörös Hadsereg Parancsnoksága felszólít benneteket, hogy őrizdtek meg nyugalmatokat, tartdtek rendet és teljesdtek pontosan a szovjet katonai hadsereg által a háborús viszonyok figyelembevételével kibocsátott rendelkezéseket.

Maradjdtek helyeteken és folytassdtek tovább munkátokat.

Gondorokdjdtek az ipari, kereskedelmi, közlekedési és egyéb ügyek, valamint a hadseregok szerveztelen működéséről!

Földművelők, férfiak és asszonyok! Járjdtok nyugodtan dtegetek után!

Munkások és iparosok! Bátran folytathatjátok munkátokat a gyárakban és műhelyekben!

Kereskedők és vállalkozók! Folytassdtek tevékenyséteket minden nyugodalom nélkül!

Tisztviselők! Biztosítsdtek valamennyi hivatali és igazgatási ág zavartalan működését!

A lakosság és hívek okmányaitoknál végezhetik vállalkozásaitokat.

Magyarok!

Hitler-Németország elromlott és háborús A német-fasiszta hadsereg helyzete romboló: az ellenmegoldás előtt áll.

Segítsdtek mindenben a Vörös Hadsereget! Itt az az idő, amikor a német-fasiszta hadsereg összeomlik és az országok, amelyek a háború miatt szenvedtek, végre megszabadulnak a német-fasiszta elnyomás alól.

A Vörös Hadsereg Parancsnoksága

K.A.L. 17m.

ma. Egyelőre csak hetenként két alkalommal, papirhiány miatt mindössze két oldal terjedelemben. Az ujság egyben hivatalos lap is volt, amely közölte a legfontosabb rendeleteket és tájékoztatta a lakosságot. A Kedskeméti Hírlapnak csak négy száma jelent meg, az utolsó december 17-én. Papirhiány következtében december 27-ig szünetelt a megjelenése, december 27-én jelenik meg újra, de ekkor már Kecskeméti Lapok címmel, és a Nemzeti Bizottság szócsöveként.

A lap első száma Köszöntő címmel üdvözli a Kecskemétre bevonult Szovjet Hadsereg alakulatait és rámutat arra, hogy október 31. a város életében sorsforduló, mert "...mi, akik évtizedek óta vártunk a szabadság napját, ezt a Vörös Hadseregnek köszönhetjük.", majd így fejezi be: Meg vagyunk győződve arról, hogy Kecskemét lakossága tisztában van a Vörös Hadsereg bevonulásának történelmi jelentőségével, s mindent megtesz a maga részéről, hogy a Vörös Hadseregnek győzelmes útján minden segítséget megadjon. A Köszöntő mellé tördelve Önmagunkhoz címmel a másik írás a lakossághoz szól: "Az első szót a győzelmes Vörös Hadsereghez intéztük. A második szóljon önmagunkhoz, hogy tudatában legyünk kötelességünknek és feladatainknak.", majd a továbbiakban felhív az újjáépítésre, ostorozza alappangó és alattomos tétlenséget, amely nyomorba taszithatja a várost. "Csak munkával lehet Kecskemétet rendbehozni és élelmiszert teremteni, a nélkülözőkön segíteni!"

A tétlenségből ráz fel és egyben segítő jellegű Az orosz katonai parancsnokság rendeletei című közlemény a lap első számának első oldalán. Egybehangzó visszaemlékezések szerint e rendeletek indították meg a munkát, mert megnyugtatták a lakosságot. A rendelkezés szerint: a hatóság, a keres

(res)

reskedelmi és iparvállalatok tulajdonosai folytassák tevékenységüket.

Az árak olyanok maradnak, amilyenek voltak a szovjet csapatok bevonulása előtt.

Az istentiszteletek megtartásának templomokban és imaházakban nincs akadálya, stb.

A szovjet városparancsnokság segítségével és közreműködésével indul meg a közigazgatás munkája. A közigazgatás felállítása közben a város teljes vérkeringésének megindításaért a szovjet városparancsnokság együtt a város ideiglenes vezetőségével - Váradi József, polgármester és dr. Molnár Erik, helyettes polgármester szervezésében a városházára megbeszélésre hívják össze az itthonmaradt orvosok /ezek voltak öten/, ügyvédek, művészek és egyházak képviselőit. Imre Gábor, nyugalmazott rendőrfőkapitány, Nyár utca 1.szám alatti lakos így emlékezik erre:

"A megbeszélés célja volt egy proklamáció szövegezése, melyben felszólítjuk a még fel nem szabadult területek lakosságát, hogy ne hagyják el a lakóhelyüket, várják barátsággal a felszabadító szovjet csapatokat. A proklamációt tizennégyen irtuk alá és azt tudomásom szerint a moszkvai magyar adó, a Koësuth rádió is sugározta, valamint röpcédulák formájában szórták le, repülőgépekről a Dunántulon és egyéb helyeken. Ezekben a napokban Örkény környékén elkeseredett tankcsata folyt és Kecskemétet többrendbeli, kisebb repülőbombázás is érte."

A már említett megbeszélésen határozták el a demokratikus rendőrség megalakítását is. Ezzel az értekezlettel vette kezdetét a közigazgatás megszervezése is. Miután a régi közigazgatási apparátus elmenekült, ezideig mintegy 10 szá-

zaléka tért vissza, új emberekkel kellett elindítani a hivatali munkát. A megbeszélésen a következő ügyosztályok létrehozását határozták el: közigazgatási, kerületközponti, külterületkörzeti, közellátási, lakáshivatal, szociális, ipari-kereskedelmi osztályok.

A megbeszélés konkrét eredményeként tehát létrejött a polgárőrség. Parancsnoka - dr. Molnár Erik, helyettes polgármester javaslatára - Imre Gábor elvtárs lett, aki 1919-ben, a dicsőséges Magyar Tanácsköztársaság idején a kecskeméti vörös csapatok parancsnoka volt. A polgárőrség felállítását az induló éret sürgette. Sokan voltak, akik a rendszertlen körülményekkel visszaélve fosztogattak, garázdálkodtak. Ezért gyors intézkedésre volt szükség, főleg a tanyavilágban, de a város belterületén is. Az elmenekült rendőrség helyett önkéntes jelentkezőkből alakították meg a polgárőrséget. A tanyai településeken ily módon szerveződő őrösök száma december elejére elérte az ötvenet, a hozzájuk tartozó létszám pedig ekkorra mintegy 500 fő volt.

A közbiztonsági polgárőrök első ízben fegyver nélkül, botokkal voltak "felszerelve". "Botosoknak" is hívták őket. A szovjet parancsnokság nagyobb razziák alkalmával fegyveres erősítéssel biztosította munkájukat. Közben az elrejtett, eldugott fegyverek felkutatása révén csaknem felszerelték magukat a "botosok". Már botokkal is, de a fegyverek megszerzése után méginkább, ezek az emberek rendkívül komoly szerepet töltöttek be a közrend és a biztonság helyreállításában. Komoly ténykedésüket látva a szovjet városparancsnokság később kicserélte fegyvereiket és egységes fegyverekkel látta el őket, ami a munkájuk elismerését is jelentette.

A felszabadulás előtt elmenekült ügyészség és törvényszék tagjai csak későn, december végén, illetve január elején jelentkeztek. November elejétől január elejéig két hónap alatt felgyülemlett a kihágások és a bűncselekmények száma. Ennek az intézését is a polgárőrség parancsnokságának kellett megoldani. A parancsnok egyszemélyben panaszfelvevő, kihágási és büntető bíró is volt. Így, e időben többszáz bűnügyi irat keletkezett, melyek - érthetően a megfelelő ügyintézők hiányában - rendkívül szűkszavúak, csak a legszükségesebb tényeket tartalmazhatták, mégis értékesek, mert jól mutatják az akkori igazságszolgáltatás rendjét és folyamatosságát. A nagyobb bűnnel terheltek zsúfolt rendőrségi fogdába zárva várták az ítéletet.

A város kiterjedt tanyavilágában sokan bujkáltak a Horthy-rezsim pribékjei közül, akik nem átalak többen szovjet katonai ruhát ölteni, s így fosztogattak és gyilkoltak. A kezdő rendőri szervezet tekintélyét különösen ezen a téren lefolytatott sikeres akciók alapozták meg.

Hogy kellően tudjuk értékelni az ebben az időben feladatot vállaló emberek önfeláldozását, ahhoz figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy ezek az emberek 1944. novemberétől 1945. áprilisáig a saját ruhájukban teljesítettek szolgálatot, fizetést csak februártól, ekkor is csak némi élelmiszert kaptak. A város vezetősége még a legszükségesebbel sem tudta őket ellátni. A polgárőrség parancsnoka, Imre Gábor elvtárs feljegyzéseiben a következőket olvashatjuk: "A nehéz munka közben megismertünk sok jószándéku embert, akik a kommunista párt, szociáldemokrata párt és a parasztpárt tagjaiként parancsnoki megbízatást kaptak. Ezekből alakult ki lassan a demokratikus rendőrség parancsnoki kara. Foko-

zatosan alakultak ki a rendőrség ügyosztályai, Az ügyosztályok vezetésére a kommunista párt javaslatára meghívtuk a menekülésből visszajött, demokratikus érzelmű szakembereket. Így került sor a bűnügyi osztály megszervezésére, amelynek vezetésével Garzó László rendőrfőtanácsost, kihágási és büntető bírónak dr. Faragó Jenőt, őrszemélyzeti parancsnoknak Süle Jenőt hívtuk meg."

A demokratikus rendőrség további fejlődését elősegítette a Nemzeti Bizottság intézkedése is. 1945. januárjától kezdve ugyanis a Nemzeti Bizottság Bánó Mihályt, a kommunista párt tagját bízta meg a városban működő hivatalok és intézmények felügyeletével. Bánó különös érdeklődést tanúsított a rendőrség iránt és január közepétől bekapcsolódott a még kialakulatlan politikai osztály szervezésébe, majd rövidesen át is vette annak vezetését. Bánó a politikai osztály hatáskörét önkényesen kiterjesztette a környező járási kapitányságok területére is. A belügyminisztérium pedig ezt a tényt egyszerűen tudomásul vette, majd Bánó Mihály át is vette a vezetést, ő lett az ideiglenesen megbízott főkapitány.

A felszabadulás után az országban elsőként Kecskeméten nyílt meg a bentlakásos rendőriskola 1945. áprilisában. Az iskola a volt Ferenc József huszárlaktanyában működött, jelenleg is laktanya. Az iskola kétszáz őrszemélyzeti tagnak nyújtott szakismeretet. Az iskola vizsgáin megjelentek a Belügyminisztérium képviselői, az Országos Rendőrfőkapitányság vezetői is, akik Imre Gábor szerint nagy elismeréssel szóltak a rendőri oktatásról.

1945. áprilisáig a kecskeméti rendőrkapitányság városi rendőrségként működött, májusban a polgárőrsők megszűntek a tanyai központokban, és helyükben rendőrőrsök alakultak.

Ettől az időtől kezdve a rendőrség már rendszeresen illetményt kapott. Bánó Mihályt 1945. szeptemberében a városi közgyűlés megbízatása alól felmentette. Ugyanis a közgyűlésen a kommunisták nem tudták megvédeni Bánót, sokan kifogásolták tulzott baloldaliságát. Bánó helyébe szociáldemokrata került a főkapitányi tisztségbe. Ezt követően ugyszólván havonként változott a kapitány személye. Végül 1945. végén az országos főkapitányságtól Imre Gábor kapott újra megbízást a Dé-Pest vármegyei Főkapitányság és a Kecskeméti Rendőrkapitányság vezetésére.

Az események pontos menetét már husz év távlatából is hezéz lépésről-lépésre követni. Nehéz, miután még azok az emberek sem emlékeznek pontosan, többen még a legfontosabb dolgokra sem, akik 1944-45-ben oroszlánrészt vállaltak a hősi helytállásban. Ezeknek az embereknek többsége már nyugdíjas. Most kezdik rendezgetni emlékeiket. E dolgozatnak ha más értelme nem is lenne, csak annyi, hogy felkeltette, újra felrázta ezeknek az embereknek az érdeklődését, hatására végiggondolják a küzdelmes eseményeket, hogy kiegészítsék, akkor is hasznos célt szolgál. Már eddig is ennek az anyagnak az összegyűjtése közben sokukban elevenedtek fel husz év távlatából az emlékek, egészültek ki a mozzanatok. Az eseményekről naplót alig vezettek, a feljegyzéseik is többször hiányosak. Tehát itt az utolsó alkalom, hogy összegyűjtögessük e hősi helytállás valamennyi megnyilvánulását, áldozatos küzdelmét.

Az új eszmék jegyében új gondolatok születtek. A felszabadulás után, ha lassan is, de megindul a politikai pártok szervezése. Ezek a pártok bátortalanul, az első időkben homályos elképzelések talajáról indulnak. A legfontosabb

párt a kommunista is szárnyaszegetten születik meg legelsőbb, pedig ekkor már a felszabadított országrészekben a politikai életben a Kommunista Párt nagyon jelentős tényező. A Kecskeméti MKP is azzá vált, de előbb önállósulnia kellett.

Az 1944. október végén Magyarországra érkezett Magyar Kommunista Párt Külföldi Bizottságának egyrészese, amely Szegeden alakított Központi Bizottságot, november 9-én tartott közös tanácskozáson Szegeden, ahol Gerő Ernő beszélt a közvetlen feladatokról: A német megszállók ellen folytatott küzdelmek során széleskörű demokratikus összefogást hirdetett; kitért arra is, hogy nem a proletárdiktatura van soron Magyarországon, hanem a demokratikus pártokkal való együttműködés most a lényeges.

Básti Ágoston visszaemlékezése szerint a november 9-i közös tanácskozáson Kecskemétről résztvett dr. Molnár Erik elvtárs, helyettes polgármester, és Szegedről visszatérve megalakította Kecskeméten a Kommunista-Szocialista Munkáspártot. A párt megalapítása sajátos módon történt. Alakulásakor a két párt szövetségre lépett, s ez a szövetség egységes munkáspártként fogta fel a kommunista és a szociáldemokrata pártot. A pártmegalakulás, amely november 17-20 között történt, mégsem tudatos munkásegység szellemében született. Mintegy 35-40 tagja volt, székháza a Nagykőrösi utca 22. szám alatti, Szivós-féle ház, szintén közös volt.

Ennek a közös pártnak a ténykedéséről semmiféle jelentősebb dolgot elmondani nem lehet, mert sem jegyzőkönyv, sem emlékeztető írás nem tájékoztat rövid fennállásáról. A veteránok visszaemlékezéseiből sem tűnnek ki jelentősebb tények. Kalász László, Kecskemét, Belsőballószög 146.szám alatti lakos a közös párt egyik alapító tagja szerint, a kommu-

nisták és szociáldemokraták örültek a legális szervezeti lehetőségnek, ennél tovább szinte nem is jutottak. Konkrét program kialakítására nem gondoltak, mindössze annyit tudtak, hogy a hatalom nem a proletárdiktatúrában testesül meg, hanem koalíciós alapon szerveződik. A munkásság is koalíciós alapon akart szervezkedni, közös pártba.

December elején a szovjet városparancsnokság tudomására jutott az egységes párt létezése. A városparancsnokság Básti Agoston földmunkást bizta meg azzal, hogy az egységes pártból a kommunistákat "vegye ki" és alakítsák meg a kommunista pártot. Az elképzeléseknek megfelelően december 12-én a kommunisták kilencen - ennyien voltak összesen - kiváltak az egységes pártból és a Rákóczi ut 3. szám alatt megalakították az MKP szervezetet. A kommunista szervezeti élet megindulásával megélénkült a párttagok aktivitása és megindult az elméleti munka a pártban is. Básti Agoston szerint január végén Kecskemétre látogatott Révai József elvtárs és a pártszervezetben tájékoztatót tartott a koalíció lényegéről, tartalmáról, beszélt az MKP programjáról, arról a programról, melyet az MKP 1944. november 30-án hirdetett meg.

Révai József látogatásának nagy jelentősége volt a kecskeméti pártszervezetben, mert a párt tagjainak nézete - főleg az egységes pártból való kiválás után - a proletárdiktatúra jogosságát tartotta elsődlegesnek. Ebben az időben már nem tartózkodott Kecskeméten Molnár Erik, tudvalévó, hogy 1944. december 21-én összeülő Ideiglenes Nemzetgyűlés Debrecenben népjóláti miniszterré választotta. Hiányát érezte a párt. De ezt ellensúlyozták azzal, hogy a kommunista pártban gyakran tartottak elméleti tájékoztatást a

párttagok számára, jól képzett budapesti, esetenként helyi előadókkal. A párttagság, amennyiben egyetértett azzal, hogy Molnár Erik népjóléti miniszteri kinevezést kapott, annyira nem értette Faraghó Gábor, kecskeméti illetőségű egyén bevonását a kormányba. Faraghó Gábor személyének a kormányban való feltünése miatt volt némi zavar a párttagokban. Nem értették meg valamennyien szerepeltetésének okát. Viszonylag a Kommunista Pártra később is hatással volt ez a jelenség és hogy a pártszervezet egésze szektánssá válik-e, ez attól is függött: sikerül-e a vázolt körülmények között biztosítani a párttagok aktivizálását, sikerül-e megértetni a németellenességgel elsődlegességét. Visszatetszést szült, hogy a csendőrség volt országos felügyelője az új demokratikus kormányban miniszteri tárcát kapott - a szociáldemokratákban is.

A politikai események menete azonban a helyi viszonyok között helyzeti előnyhöz juttatta a kommunista pártot. Egyrészt, mert az összes politikai pártok közül a kommunista alakult meg először, a többi pártok csak később. Másrészt, a pártközi blokkban, a Nemzeti Bizottságban vezető tekintélyre tett szert. Harmadrészt a megalakuló új pártok alakulásukhoz kérték a kommunista párt segítségét, amit meg is kaptak. Az MKP vezetői képviselték is pártjukat minden esetben a más pártok alakuló ülésein és egyéb rendezvényeiken. A kommunista szervezet felismerte és a többi pártokkal is megértette, hogy szerepe az új élet szervezésében is, és az újjáépítésben is, elsőrendű. De a párt felismerte azt is, hogy számára nem közömbös a többi pártokhoz való viszonya sem. Ezért a kapcsolatok ápolásában általában élen járt, támaszkodott rájuk és példát mutatott számukra. Tehette mindezt abból a helyzetből is, amely országosan is jellemző volt: a

rendőrség vezetése a kezében, és a szovjet városparancsnokság pedig segíti törekvéseiben. A párt állásfoglalásait, elvi célkitűzéseit, annak egységes végrehajtását megkönnyítette, hogy tagainak létszáma kevés volt, így minden tagjával tudott rendszeresen foglalkozni, ami végülis cselekvési egységet eredményezett. Ugyanakkor a párt kis létszáma számos vonatkozásban előnytelen volt.

Mégis azt kell megállapítani, hogy a párt kecskeméti szervezete a megalakulás után keletkezett belső egyenetlenséget kiheverte, és hűen az MKP országos programjavaslatához látott munkához.

III.

A december 12-én megalakult MKP kecskeméti szervezete, amely tüstént hozzálátott politikai teendői végzéséhez, az új élet szervezéséhez, segítéséhez, vezetéséhez, már az első napokban fontos feladattal birkózott meg. A pártszervezet Szeged és más városok példáját követve december 16-án megalakította a Nemzeti Bizottságot.

A kecskeméti Nemzeti Bizottságba először csak három párt delegált képviselőket. Az MKP Kőnig Ferencet és Sztraka Józsefet, a Szociáldemokrata Párt Fekete Sándort és Kara Balázst, a Független Kisgazdapárt dr. Sándor Józsefet és Csikai Balázst.

De meg kell itt említeni, hogy a Nemzeti Bizottság megalakulásának az időpontjában még sem a szociáldemokrata, sem a független kisgazdapárt szervezetileg még nem létezett. A szociáldemokrata párt csak december 23-án, a kisgazdapárt pedig december 31-én alakult meg. Ez a jelenség feltétlen azt mutatja, hogy a kommunista pártvezetőség körültekintő és politikai hozzáértése tükröződik abban, hogy elvileg meg-

értette a koalíció jelentőségét, számított a többi pártok megalakulására, mert a Nemzeti Bizottság létrehozásakor már számolt velük és mintegy elősegítette, siettette azok megalakulását.

A Nemzeti Bizottság megalakítását tovább halogatni nem is lehetett, mert a Debrecenben összeülő Ideiglenes Nemzetgyűlésbe képviselőket kellett választani. Olyan szempontból is tanulságos ez a tény, hogy az országos szervezés így is siettette egy-egy város politikai életének megindítását. Természetesen, ahogy általában az országban mindenütt ilyen szervezés következtében, Kecskeméten sem válnak szét az első időkben, inkább egyesülnek a szocializmus és a demokrácia erői a Nemzeti Bizottságban. Ennek következménye volt az is, hogy később a Nemzeti Bizottság személyi összetétele állandóan változott, másfél év alatt csaknem kicserélődött. De az állandó mozgás elősegítette a különféle reakciós befolyást is, és ezzel fékezte az egységes tevékenységet. Noha az ilyenfajta tevékenység az első időben egyik párt részéről sem volt jellemző, csak áprilistól. Ekkor a kispazda- és polgáridemokrata párt nemzeti bizottsági képviselőire már jellemző kezdett lenni. Majd 1945. őszétől már hozzájuk csapódik a szociáldemokrata párt nemzetibizottsági képvisellete is. A szociáldemokrata párt ezután egyre és mindig távolabb került a kommunista párttól. Érdekkülönbségük végső pontja 1948. elején csúcsosodott ki, amikor is a Kéthly-Szélig-Szeder-féle jobboldali szárnyhoz tartozó kecskeméti szociáldemokrata párt végrehajtó bizottságának 16 tagja közül egyetlen végrehajtó bizottsági tag sem volt hajlandó aláírni az egyesülési jegyzőkönyvet.

Visszatérve az országgyűlés előkészítésére, gyorsan kel-

lett intézkedni a megalakult Nemzeti Bizottságnak. Ezt mi sem bizonyítja jobban mint az, hogy a Nemzeti Bizottság alakuló ülésén meg kellett tárgyalni az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe küldendő megválasztásának ügyét. A Nemzeti Bizottság megállapodott a képviselők személyében is. Ezt követően a városban közhirrre tette, hogy másnap, azaz december 17-én a városháza közgyűlési termében nagygyűlést rendez, ahol ~~am~~ tárgyalta javaslatok alapján megválasztják a Nemzetgyűlés kecskeméti küldötteit.

A Nemzeti Bizottság lapja, a Kecskeméti Lapok 1944. december 27-i száma - tehát e lap első száma, mivel előtte Kecskeméti Hírek címmel jelent meg a lap - Kecskemét képviselői az Ideiglenes Nemzetgyűlésben címmel ismerteti a választás lefolyását. A nagygyűlésen Sándor József helyettes polgármester elnökölt, az elnökségben helyet foglalt Faragó Gábor vezérezredes és Molnár Erik helyettes polgármester is. Az elnöki megnyitó jellemzően tükrözi az akkori politikai felfogást, sőt a meghívottak összetételét is: "A magyar alkotmányos élet folytonosságában a német erőszak és az erre támaszkodó Szálasiék árulása következtében szakadás állott be és a kormányzó ur alkotmányos jogait jelenleg nem tudja gyakorolni. Ezért a polgárságnak és a munkásságnak magának kell gondoskodni, hogy a Nemzetgyűlés mielőbb összegyűljön és felelős kormányt alakítson." /Idézet az elnöki megnyitóból./

Az elnöklő Sándor József ismertette a Nemzeti Bizottság által jelölt hét személy nevét, akiket a Nemzeti Bizottság az országgyűlésbe javasolt megválasztani. Egyhangulag jóváhagyták. Eszerint a következők képviselték Kecskemétet az Ideiglenes Nemzetgyűlésben:

A Kommunista Párt részéről: dr. Molnár Erik ügyvéd, helyettes polgármester, Básti Ágoston, földmunkás, az MKP helyi titkára.

A Szociáldemokrata Párt részéről: Kovács Jenő cipész, Schmidt József, szabó.

A Független Kisgazdapárt részéről: Révész László, országgyűlési képviselő, Balla Dömötör, kisgazda /városföldi kulák/

A pártonkívüliek részéről: Vitéz ^aFaraghó Gábor, vezérezredes.

A naggyűlés nem választotta meg, de kecskeméti képviselőben került a debreceni nemzetgyűlésbe Vörös János, pártonkívüli, volt vezérkari főnök, aki az Ideiglenes Kormányban honvédelmi miniszteri tisztséget töltött be. A reakciós miniszterek közül Kecskemét "adta" Faraghót és Vörös Jánost.

A felszabadulás után tehát az első politikai naggyűlést Kecskeméten a Nemzeti Bizottság hívta össze. A naggyűlésen módosabb polgárok; iparosok, kereskedők, gazdák, egyházi személyek és a munkásság képviselői vettek részt.

A naggyűlést megelőző napon a Nemzeti Bizottság javaslatára változás állott be a város vezetésében. Váradi József polgármestert, - aki szüklátóköri egyén volt és politikai hovatartozását sem lehetett tisztázni, - egy kiváló képességű, már ekkor is Európa-szerte ismert sakkiró, Tóth László váltotta fel, aki a Tanácsköztársaság idején a kecskeméti direktórium művelődésügyi megbízottja volt, s emiatt a nevét együtt emlegették a Horthy-reizsimben Budai Dezső és Németh Lászlóéval.

Tóth László nevének megemlítésén túl, kissé részletesebben is érdemes méltatni érdemeit. Tóth László a város minden rendű és rangu dolgozója előtt nagy tiszteletnek és

közmegebecsülésnek örvendett. Apja kőműves mester volt, kilenc gyermeket nevelt fel és állandó anyagi gondokkal küzdött, de jó képességű gyermekét, Lászlót iskoláztatta. László a Kecskeméti Református Jogakadémia hallgatója volt. A Tanácsköztársaság létrejötte félbeszakította tanulmányait. Tagja volt a direktóriumnak, és a művelődési osztályt vezette. Ezért nem szerezhette oklevelet a jogakadémián. A fehérterror börtönbe vetette. A kiszabadulása után hosszú ideig nyomdászként dolgozott, majd felesége összeköttetései révén a református egyház segítségével a kecskeméti Révai Nyomda igazgatója lett. 1945-től nyugalomba vonulásáig - 1948-ig - a város polgármestereként dolgozott, majd 1956-os ellenforradalom idején visszahívták és mint vb elnökhelyettes szolgált a várost. A legnehezebb és a legveszélyesebb időben állta a város élén. A kiváló férfit a város egyszerűen nem nélkülözhetette, politikai nézetei és szociális gondolkodása miatt. A felszabadulás után, de főleg 1956-ban sok baloldali ember köszönheti neki élete megmentését. A második világháború alatt a szovjet sakknagymesterek elméleti munkái az ő vezetése alatt álló kecskeméti nyomdában készültek, illegális módon.

A már említett december 17-i naggyűlésen polgármesteri székfoglaló beszédet mondott; köszöntötte a megválasztott követeket, reményét fejezte ki az iránt, hogy közel van az idő, amikor a szövetségesek végső csapása zudul Hitler össze-roppant birodalmára. A jövőről így beszélt: A fegyverek elnémulásával megkezdődik az építés munkája, nemzetünk is elindulhat a szovjettel és szövetségeseivel való őszinte egyetértés jegyében és a demokratikus elvek érvényrejuttatásával a szebb és emberibb jövő útján./i.m.Kecskemét képviselői az Ideiglenes Nemzetgyűlésben című cikkből./

A debreceni Ideiglenes Nemzetgyűlés elvégezte feladatát, a képviselők hazatértek. A Nemzeti Bizottság december 27-én ismét naggyűlést hívott össze, amelyen a képviselők beszámoltak a végzett munkáról. A naggyűlésen mindhárom párt képviselője szólott. Révész László képviselő azt hangoztatta, hogy Kecskemétet sérelem érte, mert csak hét képviselőt küldhetett, viszont Kecskemétnél kisebb városok, mint Hódmezővásárhely 17-et, Orosháza 12-t küldött.

Kovács Jenő, szociáldemokrata párti képviselő felolvasta az Országgyűlés által elfogadott kormánynyilatkozatot, majd megállapította, hogy abból a magyar demokratikus gondolat kelt szárnyra, ami azt jelenti, hogy egyenlőre nem lesz szocialista átalakulás. Az új kormány az ország társadalmi berendezkedésének alapjául a magántulajdont tekinti.

Básti Ágoston képviselő, a kommunista párt titkára, a Vörös Hadsereg hősi felszabadító harcát méltatta. Rámutatott arra, hogy a háboru alatt szerzett vagyon nem a becsületes munka gyümölcse. Az új milliomosok a munkásság vérén gazdagodtak meg, és amíg ők a vagyongyűjtéssel voltak elfoglalva, a nemzeti értékkel együtt pusztult a legdrágább érték: a munkásember. Nagyhatásu beszédében szólott arról, hogy Hitler utolsó csatlósaként emlegetik nemzetünket, ami a magyar népre nézve nem dicsőség. Részletesen kifejtette a naggyűlésen, hogy a Vörös Hadsereg ennek a megállapításnak ellenére sem hódítóként lépett hazánk földjére. Célja a fasizmus megsemmisítése és a demokratikus szabadságjogok biztosítása. /A képviselők beszédei nem szó szerinti idézetek, a részleteket a Kecskeméti Lapok 1944. december 27-i számából, Kecskemét képviselői az Ideiglenes Nemzetgyűlésen című cikkből vettem./

A Nemzeti Bizottság megalakulását különféle szervezeti formák kialakítása előzte meg. Néhány gondolatot nem értelmetlen ezeknek szentelni. Ilyen szervezet volt például - amely az ujjaépítés érdekében jött létre - a körzetparancsnokság... A körzetparancsnoksági szervezet célja az volt, hogy minden kerület ugynevezett politikai szervezetbe tömörült, amelynek voltak vezetői. Ezek a városi szervek segítették a város vezetőségét és a szovjet városparancsnokságot a közmunkák végzése és az ujjaépítés szervezése során. A szervezés a tanyavilágra is kiterjedt. A tanyákon a települési viszonyoknak megfelelően alakították ki a körzetparancsnokságokat, de azok az előbb felsorolt funkciókon kívül a közigazgatás gyakorlásában is résztvettek. A kerületi és területi szervezeteknek a felszabadulás utáni első időkben elsőrendű feladatja volt a Vörös Hadsereg segítése, a "hátország" gazdasági feladatainak ellátása, szervezése. A kerületekben lévő üzemekben először nem üzemi bizottságok alakultak, ebben nem követték más, nagyobb városok példáját. Az üzemekben a termelés megszervezését a kerületi vezetőségek látták el, azok szervezték a munka megindulását. A kerületek, vagy körzetek - mind a két név használatos volt, - egymást versenyre hívták ennek az volt a célja, hogy a jobb munkavégzés érdekében melyik Körzet képes és tud jobb, több eredményt felmutatni. A versenyben élenjáró körzeteket mintakörzeteknek nevezték el. Egy ilyen körzet volt a város Czollner-téri részén, a VI. kerületben. Ebben a körzetben például a legpontosabban állították elő a napi munkaerőt, gyorsan tisztították az utcákat, vigyáztak az elhagyott házakra. A gyerekek részére napköziotthont állítottak fel, megszervezték annak élelmezését. Amíg tanítás nem folyt az iskolákban, a körzetben la-

kó tanító vagy óvónő látta el a gyerekek felügyeletét, neki az volt a közmunkája.

Az idősebb lakók sem tétlenkedtek, őket is bekapcsolták. Akik koruknál fogva nem bírták a fizikai munkát, azok vattát tépést gyűjtöttek a szovjet sebesültek számára. A VI. kerület munkájában élen járt özv. Csinger Mihályné, ma nyugdíjas, Szultán utca 25. szám alatti lakos.

A kerületek munkáját több esetben dicsérte az ujság is. A Kecskeméti Lapok december 10-i száma A kerületek szervező munkája című cikkében a következőket írta: "A kerületek már napi 3500 munkást adnak üzemeknek, kórházaknak, műhelyeknek, mosodáknak. A kerületvezetők helyi ismereteik alapján osztják be naponta az iparosokat és napszámosokat, akik munkájukkal azáltal, hogy segítik a szovjet hadsereget, sietettik a fasizmus végső megsemmisítését." A szovjet katonai alakulatok, amikor igénybe vették a munkásokat, a végzett munkákért rendes napi bért fizettek. A Kecskeméti Hírlap, amely egyúttal hivatalos lap is volt - mert másféle ujság ekkor még nem jelent meg - ismertette a közérdekű rendeleteket. December 14-i számában A munkások fizetése címmel pedig közölte, hogy a szovjet városparancsnokság elrendelte: az igénybevett munkaerőt az október 30-án érvényes munkabérek alapján kell fizetni.

Mind a kerületek, mind a körzetek munkáját az anyagi megbecsülésen túl a szovjet katonai városparancsnokság erkölcsi elismerésben is részesítette, több esetben is. Tette ezt azért, mert látta, hogy a lakosság a háborus elkészenedésből kilábolt és józan városépítésbe fogott, így munkájával is megbecsülést szerez magának.

A szovjet katonai városparancsnokság segítségével

szervezték újjá a tűzoltóságot is. A szovjetek a felszerelés mellé lovakról is gondoskodtak, sőt még a város gazdagságának is adtak lovakat december elején, mert tudták, hogy a legsürgősebb szállításokat nem tudja eszközölni a város igaerő hiányában. Több esetben szállító eszközökről is a városparancsnokság gondoskodott, melyeknek nagyrésze később átment a város tulajdonába.

A kerületek munkája a város üzemének a megindításában is nagyon fontos volt. Az üzemek újra indulása lendítőerőt adott a városnak. Noha Kecskeméten különösebb, országos jelentőségű üzemek nem voltak - azért a Platter és az I. Kecskeméti Konzervgyár ismert volt. E két üzemen kívül volt még néhány kisebb. A város összes munkáslétszáma - tulnyomó részt mezőgazdasági terület lévén - nem érte el a háromezer főt, de amit a munkások tettek az méltó volt országos hírnévre.

Először a villanygyár indult meg. November 3-tól 7-ig a gyár dolgozói kijavították és pótolták a hiányzó vezetékeket. November 7-én kigyulladt a fény, ami kimondhatatlan nagy örömet keltett a városban. Igaz, szén nem volt, az áramtermeléshez fával tüzeltek, azt a bugaci erdőből szállították. A szállítóeszközöket a szovjet városparancsnokság bocsátotta a város rendelkezésére. A villanygyár helyreállítása volt a városban az első hőstett a munka frontján. A város idősebb lakói még jól emlékeznek arra, hogy hét munkás huszonnyolc napon át dolgozott a gyárban, javította, miközben a ruha nem került le róluk.

A villanygyárat követte a többi üzem: Gépgyár, A Benedek-féle baromfifeldolgozó- és gyümölcs-csomagoló, a konzervgyárak.

A Gépgyárban előbb csak alig pár ember kezdett a helyreállítási munkákhoz. Bodócs Gyula, Hetényegyháza 76.sz. alatt lakos, nyugalmazott újságíró A Kecskeméti Gépgyár története című munkájában a következőket írta:

"November 3-án elsőnek Sümeg János művezető tért vissza az üres gyárba. Ő fogadta az odaérkező szovjet ezredest és egy századost. A beszélgetésük hatására Sümeg tüstént felkereste lakásukon a munkatársait. Kilencet már otthon talált, akik azonnal velelmentek a gyárba, és megindították a helyreállítási munkát. Előszedték az eldugott szerszámokat, anyagot. Hiányzó szerszámokat a kisiparosoktól kértek kölcsön.

November 4-én megszületett az első öntvény. Pár nap múlva már negyvenre szaporodott a visszatértek száma, a hónap végén pedig százhuszra. A munkások örömmel dolgoztak, teljesen átértékelték a helyzetet, a felszabadulás nagy jelentőségét és rendkívül fegyelmezettek voltak.

Jellemzi öntudatukat az a tény is, hogy amikor fogytán volt a vasanyag, a városban több helyen a munkások szedték össze az ócskavasat. Lovaskocsik, teherautók nem voltak. A lelkes munkáshadsereg kocsikat szerzett és lovak híján maguk húzták be azokat, néha nagy távolságról a gyár udvarára.*

A gyár repülőgép öntvényeket készített a Szovjet Hadsereg részére.

Az a kilenc munkás, aki a gyárban elindította a termelést, a következő volt: Sümeg János, Gubényi Mihály, Gara Pál, Mészáros Ferenc, Molnár József, Notnáger Gyula, Racs-ki Imre, Szűcs László, Virág Ferenc.

A Benedek-féle telepen huskombinátot állítottak fel. Rövid idő alatt mintegy ezer munkást foglalkoztató nagyüzem mé vált, amelyet Végh József, konzervmester vezetett, s aki már nyugdíjas veterán.

Megindult a munka a Gyufagyárban, a Schiffer Cipőgyárban, a Vágóhídon, stb. Üzembe helyezték a gazdasági vasutat. Rendbehozták a fürdőt. Megkezdte a vámörlést a Gazdasági Gőzmalom, a Sertésmalom és az Iván-malom.

November végén a kecskeméti postahivatal a felszabadított területekre továbbította a leveleket. December 10-ig pedig mintegy 80 üzlet kinyitott és megkezdte az árusítást.

Siralmas helyzetbe került a város közegészségügye is. Az esztelen kiűrités következtében mindössze öt orvos maradt a városban: dr. Merétey Sándor, dr. Mándoki Antal, dr. Dobák István, dr. Daubner Erzsébet és dr. Sármásy. Ők a felszabaduláspillanatától hősi helytállással küzdöttek, kötözték a sebesülteket, operáltak, gyógyítottak, jóllehet az orvosi műszerek nagyrésze elveszett, gyógyszer is alig volt.

A város kórházait a szovjet sebesültek rendelkezésére bocsátotta. Leleményes kecskeméti orvosaink a súlyosabb betegek ápolására a ferences rendi kolostorban teremtettek helyet. Az ittmaradt öt orvos munkáját azonban mindenben segítették a szovjet orvosok. Dr. Mándoki Antal, Arany János u. 4. szám alatti lakos visszaemlékezései alapján a kecskeméti polgári betegek számára is a szovjet kórházak szolgáltatták a gyógyszert. A súlyosabb és sürgős beavatkozásokhoz is szovjet orvosoktól kaptak segítséget.

A tanítás néhány iskolát kivéve már novemberben megindult. Az elmenekült tanárok, tanítók többsége ezidőre hazatért és megkezdte munkáját.

Az Ókollégiumi iskolakombinátban november 18-án huszonkét elemista tanuló kezdte a tanulást. Itt kapott helyet még ideiglenesen a polgári iskola meg a gimnázium is. Sőt ott helyezték el a liceumot és a kereskedelmi iskolát is. December

lo-én már 622 növendék járt az öreg épületbe, de ekkorra már megnyílt a Mária-városi elemi iskola is.

November második felében indult meg a tanítás tanyái is koláinkban is. Először Hetényegyházán, ezt követően Bugacmonostoron, Koháriszentlőrincen, Urréten, stb. A tanítók nagytöbbsége becsülettel helytállt. Akadtak azonban, akik a szokatlan események kapcsán elvesztették a józan ítélőképességüket és a kishitű csüggedők járszalagjára kerültek.

Bár a legbátrabbak sem jutottak túl felfogásukban a jól értelmezett polgári demokratikus rendnél. A tanítószáz nagy öröme szolgált Révész Imre debreceni református püspök, tankerületi főigazgató utasítása, mely közölte, hogy mit kell tanítani az iskolákban. A Kecskeméti Lapok 1945. január 4-i száma közzé tette Révész főigazgató utasítását. Ez a tanítók és tanárok számára teljesen elfogadható volt. A főigazgató akkori haladószellemű gondolatai a polgári élet józan-ságából táplálkoztak. Ez hatott és vezérfonal lett. Ez indította meg a tanítók között a politizálást, bátran, a kossuthi eszmék jegyében.

A város tanügyi emberei gondoskodtak arról, hogy az iskolák minél előbb benépesedjenek. Elrendelték azt, hogy az a gyerek, aki 1945. január 15-ig beiratkozik az iskolába, nem veszít évet.

A tanítás megkezdésekor fellelhető közállapotokról Lőrincz Béla tanító, Sétatér u.8.szám alatti lakos így emlékezik:

"...néhányan a közelből visszatért pedagógus magammal együtt megkezdtek a tanulókkal és a szülőkkel együtt az iskolaépület rendbehozását, egy-két elhagyott magánlakásnak tanteremmé való átalakítását. A cél az volt: ne vesszen el

a tanév a gyermekek számára.

A tanítás mellett a kulturális élet egyéb területein is segítkeztünk. December közepén a sebesült, lábadozó szovjet katonák tiszteletére ...műsort adtunk. /Lőrincz Béla emlékezete nem pontos, a műsoros estet november 30-án, a városi színházban rendezték a felszabadulás egyhónapos tiszteletére/ A műsor rendezésével engem biztak meg. Sikerült egy másfél órás rendezvénnnyel kedveskednünk a sebesült szovjet katonák nak. Ez volt az első kulturális megmozdulás a városban."

Tehát a népművelési munka is megkezdődött. A Nemzeti Bizottság segítségével januárban már mind a két énekkar munkához látott. "...Papirablakos, fűtetlen teremben kezdtem meg én is a dalárdai munkát. Először nyolc, két hét múlva negyvenöt főre felszaporodott az énekkarom. Először az internacionálét tanultuk meg," - emlékezik Lőrinc Béla.

"A Nemzeti Bizottság felhívta a figyelmünket, hogy igyekezzünk lelket önteni a tanyai népbe. Esténként megteltek a romos tanyai iskolák, folytak az alapfoku tanfolyamok, szovjet agregátorokkal jártuk a tanyavilágot, vetítettünk. Új filmeket, amelyek szokatlanok voltak, de egészséges atmoszférát teremtettek." - írja Lőrincz Béla.

A lelki sebek gyógyulni kezdtek, a kedélyek nyugodni látszottak már, amikor a kisérteties mult görcsberándította ismét a város szivét. November 16-án, este 7 óra tájt német fasiszta bombázók orvul támadtak a csendes városra. A bombák ártatlan emberek hajlékaira hullottak. A vandál cselekedet révén több, mint száz lakóépület dőlt romba. A legnagyobb kár az ötödik kerületet érte. A Vak-Bottyán,- Károly-, Bezerédi-, Beresényi-, Fecske-, Beniczky Ferenc utcák szinte romhalmazzá váltak. De jutott a katasztrófából az I., II.,

FELHIVÁS!

**A Magyar Kommunista Párt
kecskeméti szervezete**

1945 január 7-én, vasárnap d. u. fél 3 órakor

NYILVÁNOS NAGYGYŰLÉST TART

**a Párt székházában (volt Urikaszínó).
Jelenjetelek meg tömegesen a nagygyűlésen.**

**Üdvözlettel
a Pártvezetőség.**

KÁL. 35. sz.

III., sőt a IV. és a VII. kerületnek is. A bombázásokkal járó rengés ezernél is több öreg házat rongált meg.

Ekkor újabb rémhírek kaptak lábra. Sokan a németek viszsztatérését hangoztatták, a reakciók pedig kihasználták a helyzetet. December végén, amikor már nyilvánvaló volt, hogy (hogy) a németek nem térhetnek vissza Kecskemétre, a reakció azzal ijesztgette a lakosságot, hogy a templomokat ugyan nem zárják be, de a templombajárókat összefogdossák és Szibériába viszik. Az újabb híresztelések gyorsan terjedtek. Felbérlet suhacok provokálták az istentiszteleteket és azt terjesztették, hogy ez a kommunisták műve. A pártszervezet tagjai és más baloldali egyének leginkább szociáldemokraták kénytelenek voltak körülvenni a templomot és amíg az istentisztelet tartott, ügyeltek arra, hogy ne történjen provokáció. Tehát ezt meggyújtották. Ezután az iskolák ellen kezdődött az uszítás. Felbőszült szülők iskolákat rohantak meg tanítás közben és hazavitték gyermekeiket, mert "halloták", hogy a szovjetek összeszedik őket és kiviszik a Szovjetunióba, a háboru alatt elpusztult gyermekek kárpótlásaként.

Básti Ágoston, az MKP első helyi titkára visszaemlékezéseiben a rémhírterjesztők elleni harcról így emlékezik meg: "A Kommunista Párt gyors mennyiségi fejlődésnek indult, taggyűlések, politikai pártnapok, üzemi gyűlések sűrűn, hetenként voltak. Ezeket a nyilvános rendezvényeket használtuk fel a rémhírek letörésére, ugyanígy küzdöttünk a szabotálók ellen, s ahol szükséges volt, ott természetesen a rendőrség is közbelépett."

A fentieket azért irtam le, hogy érzékeltessem, milyen nehéz helyzetben születtek az új eszmék.

Mivel a Nemzeti Bizottság nem a város felszabadulása u-

tán azonnal, hanem azt követően csak másfél hónapra alakult meg, így a város gazdasági és politikai életének indulásában egyértelműen kezdetben nem lehetett szerepe. Sőt a Nemzeti Bizottság megalakulása után sem töltötte be még néhány hétig a teljes feladatát, mert köztudott, hogy a benne részt vevő pártok - kivéve a Kommunista Pártot - később alakultak meg. December hónap folyamán alakult meg először a Szociáldemokrata, majd a Kisgazda Párt. Azt azonban akkor még nem lehetett előre tudni, hogy másféle politikai párt alakul-e? Ezért nem kapott kezdetben képviselést a Nemzeti Bizottságban sem a Nemzeti Parasztpárt, sem a Polgári Demokrata Párt. A szakszervezet is később alakult, képviselése így csak később kapcsolódott be a politikai tevékenységbe.

A Nemzeti Bizottságnak az ilyen szervezeti felépítése mégsem volt káros. Ugyanis a szociáldemokrata képviselők ekkor egységesen támogatta a kommunistákat a bizottságban, ezért a kisgazda párt szerepe nem lehetett erős és még sorai sem rendeződtek.

A Nemzeti Parasztpárt Kecskeméten február 4-én, a Polgári Demokrata Párt pedig még egy hónappal is később, március 14-én alakult meg. A Polgári Demokrata Párt megalakulása nagyon összefüggött a lassu visszaszivárgással, ami azt is jelenti, hogy a polgáridemokrata érzelmi egyének szinte a legkésőbbben érkeztek vissza a városba.

A szakszervezetek megalakulása hosszabb folyamat eredménye volt. Az első szakszervezet a Kereskedők Szabad Szakszervezete január 20-án alakult meg. Alakuló ülésén résztvettek a kommunista, a szociáldemokrata és a kisgazdapárt képviselői is. A pártok képviselőinek részvétele annak politikája, és a szakszervezeti székház avatása miatt történt. A

szöveg!

szakszervezet ekkor kapott Kecskeméten először és végérvényesen "becsületet" otthont.

A kereskedők szakszervezetének alakulását követte a vas- és fémmunkásoké, majd a bőriparosok, nyomdászok, a pékek, bér- cséplők, bérszántók, építőmunkások s magántisztivelők alapították meg a szakszervezetet.

Február elejéig megalakultak a szakmánkénti szervek. Ezt követte szinte azonnal a szakmaközi bizottság megalakulása.

IV.

Március közepéig tehát kialakult Kecskeméten a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front öt pártja és a szakszervezet. Ekkor a Nemzeti Bizottság olyan határozatot hozott, hogy több, illetve más párt megalakulásához nem járul hozzá.

A szervezeti formák az országosnak megfelelően adottak voltak. Hogy a kommunista párt a Nemzeti Bizottságon keresztül el tudjon jutni valamennyi réteghez - ezért sürgetővé vált a Nemzeti Bizottság kiegészítése az újonnan megalakult pártokkal meg a szakszervezettel. A Kommunista Párt határozata nyomán egyetértésben a szociáldemokrata és a kisközgazdász párttal kibővítette a Nemzeti Bizottságot. Ekkor az MKP részéről heten: Básti Ágoston, Neuwirth Miklós, Bánó Mihály, Tompos Sándorné, König Ferenc, Sztraka József és Blau László lettek a tagjai.

A Szociáldemokrata Párt szintén hét tagot: Tóth Lászlót, Fejős Bélát, dr. Vógt Károlyt, dr. Rotschild Lászlót, Kalász Lászlót és Kara Balázst küldte.

A Nemzeti Parasztpárt két képvisellel rendelkezett: Szabó Gyula és Kovács László személyben.

A PDP három taggal: dr. Nagy László, Bakos István és Csikai Lajos, a Kisközgazdász Párt csak négy taggal: dr. Sándor

József, Homoki József, Egri Ferenc, Reismann Andorral képviselt. A szakszervezet részéről három: Szmilkó József, Reismann Gyula és Fekete Sándor lettek a Nemzeti Bizottság tagjai. Így a bizottság 26 főre gyarapodott, de pártonként megfelelő arányban póttagokat is delegáltak.

A fenti felsorolás mutatja, hogy a kommunista párt delegálta a legtöbb tagot a Nemzeti Bizottságba, de ez az arány májustól megváltozott, akkorra a kommunista és a szociáldemokrata párt mellett a kisgazdapárt is feljött és ez éreztette hatását a Nemzeti Bizottság tevékenységében, állásfoglalásain. Kezdetben a kommunista lendület táplálta a bizottságot. Az a tény, hogy amíg a baloldali erők többségben voltak benne, politikájának alakítását is kedvezően befolyásolta. A kommunista párt elméleti fejlettségét mutatja, hogy a többségi képviselő ellenére sem voltak a bizottságban kivívóan baloldali tulzások.

Miközben rendezte és alakította sorait a Nemzeti Bizottság, egyúttal fontos kérdésekben határozott, illetve intézkedett. Legfőbb feladata természetesen a törvényhatósági bizottság megalakulásáig annak helyettesítése, pótlása volt. Ezért sok teendő várt rá. Ezek közül mindenekelőtt a közigazgatás irányítása volt, a városházi apparátus révén.

A Nemzeti Bizottság már a második ülésén olyan határozatot fogadott el, hogy a város új polgármesterét, Tóth Lászlót minden erejével támogatja és az esetleges támadások ellen megvédi.

Ezt követően a város gazdasági vérkeringésének indítására tett jelentős intézkedéseket; többek között Szeged példájára a városi alkalmazottak fizetése fedezése érdekében és egyéb anyagi kiadásokra buzakötvényt bocsátott ki. Ezt az in-

tézkedését a polgármesteri hivatalon át, főleg a körzetvezetők révén valósította meg. Hirdetményben tette közhirrre, hogy a város gazdasági ügyeinek rendezésére 25 ezer mázsa buza névértékben kölcsönt vesz fel a lakosságtól. A konkrét intézkedés kapcsán névértékben 4 százalékkal kamatozó kötvényeket bocsátott ki. Annak ellenére, hogy a kölcsönkötvények jegyzési idejét mindössze másfél hónapban állapították meg, az anyagilag legyengült lakosság a kibocsátott 1 millió pengő tervezetet 66 százaléokban teljesítette.

Köztudomásu, hogy a háboru következtében a bortároló edények legnagyobb része elpusztult, vagy megrongálódott. A hordók összegyűjtésére, kijavítására, valamint a városi pincék rendbehozására nagy gondot ügyelt a Nemzeti Bizottság.

A pusztulásnak indult állatállomány megmentése érdekében január elején szigorú rendelkezést bocsátott ki; a tenyészállatok megmentésére és azok védelmére hozott határozatokat. Előírta azt, hogy a tenyészállatot levágni nem lehet, aki ezt a tilalom ellenére megteszi, szigorúan megbüntetik. Ezzel kapcsolatos másik intézkedése az volt, hogy nyilvántartásba vetette a tenyészállatokat és azokat olyan gazdák-nál helyezte el, akik biztosították azok gondozását.

Nagy gondot okozott a város vezetőinek a közmunka és annak teljesítése. Tudvalévő, hogy a közmunka szervezés főleg a kerületek és a területi közösségek /körzetvezetők/ dolga volt. A lakosságból többen igyekeztek magukat kihuzni a közmunkák alól. A felgyülemlett munkanélküliek közül többen kihasználva a közbiztonság gyengeségét lopással, zsarolással, meg orgazdasággal is foglalkoztak. A közmunkák megszigorítása városi közérdeknek számított, ugyanakkor az egyik fontos feltétele volt a gazdasági élet megindulásának. A Nemzeti

Bizottság ezért szigorúan vette a közmunkák teljesítését és úgy rendelkezett, hogy 1945. január 1-től minden 17-65 év közötti férfi és minden 18-55 év közötti nő köteles a számára kiírt közmunkát elvégezni. Kivételt csak a terhes asszonyok és azok az anyák képeztek, akiknek tíz éven aluli gyermekük volt. A határokat más vonatkozásban is körültekintő volt. Kimondotta - például, - hogy egy családból a férj és a feleség egyszerre, illetve egyidőben nem kötelehető^z közmunka végzésre. A betegek orvosi bizonyítvánnyal felmentést nyerhettek. Aki nem jelent meg közmunkán, vagy nem akart dolgozni, az bírságot fizetett. A férfiakat husz, a nőket tizenkét pengő napi büntetésre kötelezték, és az így befolyt összegből fizették a munkásokat. A végrehajtásában a polgárőrök segítették a legtöbbet.

A polgárőrség megalakulása után a Nemzeti Bizottság több esetben foglalkozott a közbiztonság megerősítésének ügyével. Január 4-én hozott határozata szerint a polgárőrséget meg kellett erősíteni. Ezért felülvizsgálták szervezeti és személyi szempontokból. Így több, nem megbízható egyén került ki a polgárőrségből és helyettük megbízhatóbb emberek kerültek be. A szervezeti szempontból való megerősítés eredményeként január közepén létrejött a rendőri büntetőbíráskodás.

Politikai megbízhatóság szempontjából is vizsgálta a Nemzeti Bizottság a polgárőrséget. Erre a célra - a pártokból - külön bizottságot hozott létre, amelynek az volt a feladata, hogy még egyszer és végleg tüzetesen megvizsgálta: nincs-e a polgárőrség tagjai között nyilas, nem bujt-e meg háborús bűnös. E munka befejezése után látta el a szovjet városparancsnokság egységes fegyverzettel a polgárőrséget.

Ezeknek a folyamatos intézkedéseknek az alapján februárban már viszonylag szilárd volt a közbiztonság. Persze ehhez az is hozzájárult, hogy a Nemzeti Bizottság az egész lakosságot érdekeltté tette a nyugalom, a rend helyreállításában. Felhívta a lakosságot: támogassa a rendőri szervek munkáját, azonnal jelentse a rendellenes dolgokat, súlyosabb panaszokat.

Már január elején követelte a Nemzeti Bizottság, hogy a bíróság sürgősen kezdje meg működését. Ugyanis erre az időre már sok nagyobb bűnözőt vettek őrizetbe, akik felett a rendőri büntetőbíró nem rendelkezett. Az elmenekült bírák visszatérése után meg is kezdődött a bűnügyek tárgyalása. Január 9-én hozta a bíróság az első ítéletet lopás és orgazdaság miatt.

A felszabadító szovjet hadsereg további előrenyomulása Budapest, illetve Magyarország felszabadításának minél gyorsabb elősegítése céljából a felszabadított háttérországban úgy kellett szervezni a gazdasági munkát, hogy a hadsereg egyre több segítséget kapjon. Ezért Kecskeméten is az élelmiszeripari üzemek és a különféle gyárak termelését emelni, gyorsítani kellett, ehhez pedig mind több munkásra volt szükség. A Nemzeti Bizottság a munkáelosztás rendjét ugyszólván állandóan napirenden tarotta. 1945. január 10-én kelt újabb nemzeti bizottsági határozat kimondja: 16-60 éves férfiak és 16-55 éves nők közmunka szolgálatot kötelesek teljesíteni. Ugyanakkor módosítja a korábbi intézkedését: felmenti azokat az asszonyokat, akiknek 12 éven aluli gyermekeik vannak, felmenti a terhes nőket és az önálló foglalkozásukat. A korábbi rendelethez képest azonban a felmentést megszigorították. Aki kérte a közmunka alól felmentését, azt egy - három

párt képviselőiből alakult - bizottság bírálta el. Ha a bizottság felmentette, munkamegváltást akkor is köteles volt fizetni. Ha férfi volt 60 pengőt havonta, ha nő, 46 pengőt. A bizottságban orvos is volt. Ha valaki betegségre hivatkozott, azt az orvos megvizsgálta, s így kapott felmentést. Ebben az esetben megváltást nem is fizetett. A közmunka alól felmentés járt továbbá a köztisztviselőknek, lelkészeknek, önálló kereskedőknek, iparosoknak, újságíróknak, orvosoknak, védőnőknek, ápolóknak, tanítóknak. Azonban a közmunka váltás fizetése alól nem mentesültek. Természetesen nem mindenki fizetett közmunkaváltást. A rendelkezés szerint csak az, akinek a havi jövedelme meghaladta a 400 pengőt. A határozat tehát rugalmas volt.

A közmunkára behívott, maga helyett egyenlő értékű munkaerőt állíthatott. Például a férj mehetett a feleség helyett, fogadhatott valaki maga helyett, stb.

A rendelkezésnek meg is lett a hatása. A felszabadítás szolgálatában és a város újjáépítésének érdekében hatásosan mozgósította a lakosságot. A városi munkahivatal a kerületvezetőkkel együtt a Nemzeti Bizottság rendelkezése előtt a reá háruló feladatot nem, vagy csak részben tudta teljesíteni. A Nemzeti Bizottság közbelépése folytán január közepén már 600 ember dolgozott az üzemekben. Az adott számban nem foglaltatik benne az erdőkitermelésnél és az egyéb munkakörben foglalkoztatottak száma. Társadalmi-pszichológiai szempontból is fontos dolognak számított ez az intézkedést. A munka mint az emberek éltető eleme rendszerességet, ritmust vitt a város életébe.

A Nemzeti Bizottság január végi ülésén foglalkozott az ideiglenes népbíróság felállításának gondolatával. A gondo-

lat egyenlőre nem valósult meg, mert apró kérdésekben nem tudtak egységes állásfoglalásra jutni. Eközben január 25-én megjelent a népbíróságok működését szabályozó kormányrendelet, amely meghatározta a bűncselekmények jellegét és az azokra kiszabandó büntetéseket. A kormányrendelet a népbírószági tanácsokat a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front öt politikai pártjának megbízottjából alakította ki. Ez igen nagy segítséget jelentett a kecskeméti Nemzeti Bizottságnak, mert a népbíróság felállításánál már alapul vehette ezt a fontos kormányrendeletet. A kecskeméti Nemzeti Bizottság mégis csak a három párt képviselőit jelölte a népbíróságba: a kommunista a szociáldemokrata és a kisgazdapárt delegáltjait./Pedig ekkor már a másik két párt körvonalai is kibontakozóban voltak./

Eltérően a január 25-i kormányrendeletől, melyet ugyan április végén módosítottak azzal, hogy a szakszervezet képviselőit is számításba vették a népbíróságokban, a kecskeméti Nemzeti Bizottság már az alaprendelet megjelenésekor jelölte a szakszervezet képviselőit a népbíróságba. Így a Nemzeti Bizottság négy-négy tagu népbírószági tanácsot terjesztett február 26-án jóváhagyásra a főispánhoz.

A kecskeméti népbíróság létrehozása körülményes volt, ezért csak 1945. március 26-án kezdte meg működését, addig szaboltálták az igazságügyi minisztériumban. Ekkor viszont már a szakszervezet is helyet kapott benne, meg a Nemzeti Parasztpárt is. A Polgári Demokrata Párt azonban csak később hiszen megalakulásával alig előzte meg a népbíróság működését.

Egyedül a kommunista párt kecskeméti szervezete küzdött a népbíróság felállításának meggyorsításáért. Március

Éljen a hős Vörös Hadsereg,

**amely Németország területén
veri a hitleri hódítókat!**

A nagy Szovjethatalom katonái!

Előre Nyugatra!

Verjük le a fasiszta fenevadat saját barlangjában!

KAL. 8. n.

15-én például a párt által rendezett nagygyűlésen, ahol Révai József és dr. Molnár Erik elvtársak is megjelentek, beszéltek is, Básti Agoston a pártszervezet titkára a köznyilvánosság előtt kérte őket: járjanak közben a kormánynál, hogy a kecskeméti népbiróság mielőbb megkezdhesse működését. Egyedül ez a kérés használt. Ha Révai Józsefék nem sürgették volna a kecskeméti népbiróság felállítását, akkor még márciusban sem kezdhetette volna el működését.

A népbiróság első tárgyalásán mindjárt halálos ítélet született egy nyilas tömeggyilkos - Deák Pál kereskedősegéd ügyében, akit huszrendbeli politikai gyilkossággal, 300 rendbeli politikai gyilkosságban való bűnsegédi bűnrészességgel és 300 rendbeli rablással vádoltak. Néhány halálos ítélettől eltekintve azonban a kecskeméti népbiróság működése is, mint általában az országban több helyen, nem volt kifogástalan. Egyre-másra hozta enyhe ítéleteit. Népellenes bűnösöket, nyilasokat úgy próbált menteni, hogy csak három, vagy rosszabb esetben hat hónapi börtönre ítélte, mint például a kecskeméti volt getto parancsnokát.

A gyenge ítéletek miatt, melyekről a lakosság főleg az ujságokból értesült, többször felháborodásra, sőt tüntetésre is sor került.

Egy-egy nagyobb felháborodási hullámot a népbiróság igyekezett leszerelni. Ilyen esetekben a kedélyek lecsillapítására újabb, azaz nagyobb bűnös ügyét vette elő, olyanét, akinek már annyi volt a rovásán, hogy nem menekülhetett a kötélről. Ilyen akciók során került tárgyalásra többek között Farkas Ferenc, kecskeméti nyilasvezér ügye, akit halálos ítélettel sújtottak. Ez esetekben a felháborodási hullám valamelyest elült. A Nemzeti Bizottság szinte állandóan napi-

renden tartotta a népbiróság ügyét.

A Nemzeti Bizottsági ülések jegyzőkönyveiben tallózva azonban vissza-visszatérő témaként találjuk a kifogásolás alá eső ítéleteket; a népügyészek és a népbírák megalkuvó magatartását. De gyakran találunk panaszokat a védelemre is. A nyilasok és egyéb háborus bűnösök szívesen fogadták védőügyvédként dr. Nagy Lászlót, aki egyben a Nemzeti Bizottság tagjais volt, meg a Polgári Demokrata Párt elnöke is. A kommunista pártot képviselő nemzeti bizottsági tagok többször erélyesen tették szavá és jogosan kifogásolták Nagy László nyilasmentő magatartását. Bánó Mihály, a kommunista párt tagja 1945. augusztus 10-i nemzeti bizottsági ülésen dr. Nagy Lászlóra vonatkozóan a következőket mondotta: "Nagy László a politikai védelmet husz-egy arányban vállalja el, bármelyik más ügyvéddel szemben. Minden lehetőet elkövet, hogy felmentesse a bűnösöket, csak megtévedt embereknek állítja be őket. Ezért dr. Nagy Lászlót a rendőrség letartóztatta és mindaddig fogvataftja, míg a bűnösök kihallgatása meg nem történik. Szükséges ez azért, hogy az összebeszélés veszélye ne forogjon fenn. Már eddig is nagy különbség mutatkozik a tanuk és dr. Nagy László vallomása között."

A Nemzeti Bizottság Bánó Mihály befejeletését jó kedvvel vette tudomásul, de a kiskazda és polgári demokrata követelésre a következő ülés jegyzőkönyvéből kitűnik - Nagy Lászlót szabadlára helyezték.

A nemzeti bizottsági ülések jegyzőkönyvei több esetben elmarasztalták dr. Garbera Sándor népügyészt is. Végül is tömegtüntetés vetett véget népügyészi teendőinek, mert Nagy Lászlóhoz hasonlóan, ahol tehette, ott mentette a nyilasokat. A városban egész működése alatt beszédtema volt,

hogy a felszabadulás előtt gyakran látták az elítélt Parkas Ferenc nyilasvezér társaságában, ahhoz baráti szálak fűzték, annak beszédeit szívesen hallgatta, stb.

A népi megmozdulások általában nem voltak szélesek, mert a városban nem volt erős a baloldali tényezők szerepe. A nép legtöbbször inkább közömbösen vette tudomásul az ítéleteket. De a túl enyhe ítéleteknél - természetesen némi szervezéssel - voltak kisebb megmozdulások, rövid tüntetések. A nyilasok tevékenységét, bűnét azonban egyértelműen elmarasztalta a lakosság. Május 15-én Normák József nyilas gyilkoson végrehajtott kötél általi halálos ítélet volt az elindító, a tüzoltólaktanya udvarára sereglett tömeg hangosan kiabálva éltette a népbírószágot. Hasonló eset történt július 3-án is, amikor - ugyancsak a tüzoltólaktanya udvarán - két nyilas gyilkoson hajtottak végre halálos ítéletet.

Sajnos, de úgy volt, hogy a népbírószág munkájára a nyilasmentés, a népellenes bűnösök takargatása jellemzőbb volt, mint a szigorú és következetes felelősségrevonás, a megérdemelt büntetés. Népány példa ezt jellemzően mutatja: A getto parancsnokának három hónapi fegyházra ítéélése, vagy Mihajlovics Ernő, lajosmizsei kanonok esete, aki közismerten német barát volt, a templomi szószékről hirdette a német faj felsőbbrendűségét, ő választotta meg a nyilas Endre Lászlót Lajosmizse diszpolgárává, stb., - összbüntetésül mégis csak három hónapi fogházat kapott. Boldog István a nyilaskeresztes párt szervezőjét pedig mindössze hat hónapra ítélték el.

A pártok közül a kigazda és a polgári demokrata legtöbbször nem, a szociáldemokrata pedig leginkább nem emelte fel szavát az enyhe ítéletek ellen. Csak a kommunista párt volt a következetes, illetve őt támogatva a nemzeti parasztpárt

is. A kommunista párt gyűlésein állandó témaként szerepelt a népbíróságok enyhe ítélkezése. Egyidőben csaknem általánossá vált az a jelenség, hogy a népbírósági tárgyalásokat elnapolták, mert a tanúk nem jelentek meg. Az elnapolt tárgyalásokon legtöbbször a védőügyvéd védencének szabadlára helyezését kérte. Ilyen esetekben a népbíróság leginkább rövid tanácskozás után szabadlára helyezte a vádbittat. Így sok bűnös szabadult meg a felelősségre vonástól. Amikor ezért a népbíróság tagjait a Nemzeti Bizottság felelősségre vonta - természetesen a kommunista párt kezdeményezésére - a népbíróság tagjai azzal védekeztek: azért tették, mert szükség van mindenkire az ujjaépítés érdekében. Az enyhébb ítéletek meghozatala után az is jellemző volt a bűnözőkre, hogy megrendült egészségügyi állapotukra hivatkozva, kórházba utaltatták magukat, így pihenéssel usztak meg olyan büntetést, amelyre a törvény - normális körülmények között - szigorú kényszermunkát írt elő, vagy még annál is súlyosabb büntetést. A Kecskeméti Lapok több bíráló cikkben foglalkozott a népbíróságok enyhe ítéleteivel. Az 1945. június 21-i számban Ismét a népbíróság címmel Rázsó Ernő, kommunista párti ujságíró a következőképpen írt: "Tessenek megérteni bíró urak, hogy a népbíróság nem irgalmasok otthona, Önök ott a népet képviselik, s ennek a szellemében is hozzák meg ítéleteiket. Azért, hogy nem érezték a saját bőrükön ezen brigantik gáztetteit, az nem ok arra, hogy könyörületes, vagy tudat alatt gyáván ítélkezzenek."

Ilyen dolgok miatt még a Népbíróságok Országos Tanácsa is beavatkozott a kecskeméti népbíróság munkájának a vizsgálatába. Erre azért is volt szükség, mert 1945. nyarára a polgári kórházak szinte politikai bűnözőkkel teltek meg. A kór-

házba a politikai foglyokhoz bárki bemehetett, bármit bevi-
hetett. Olyan eset is előfordult, hogy a még el nem ítélt
foglyoknál megtalálták a róla felvett jegyzőkönyvet, de olyan
eset sem volt ritka, hogy a kórházból a politikai fogoly meg-
szökött és nem is került elő többé.

Ezeknek az elfajult állapotoknak a tisztázására a Nemze-
ti Bizottság egy "akció" bizottságot szervezett és kiküldte
a népbíróság egyik tanácsához, ahol az behatóan megvizsgálta
a dolgok állását. A bizottság a vizsgálat befejeztével indit-
ványozta dr. Gereben János népügyészi vezető felmentését. Ge-
reben felmentéséhez az igazságügy miniszter is kénytelen volt
hozzájárulni. A Nemzeti Bizottság javaslatára ekkor Garzó
György ügyészt nevezték ki a népügyészség vezetőjévé, aki
sokkal intenzívebben látott ügyészi munkájához.

Tehát a Nemzeti Bizottság intézkedése nyomán javult a
népbíróság munkája. Ezután a lakosság is egyre inkább érdek-
lődéssel kísérte az ítéleteket, egy-egy tárgyalás zsúfolt te-
remben zajlott le, és gyakori volt a szimpátiái nyilvánítás
a népügyész mellett. Ezért július végén a rohammunkával ren-
debehozott törvényházba tette át székhelyét a városházáról a
népbíróság.

A népbírósági nyilamentés egyik része a védőügyvédek
műve volt. Ebben a "mentési munkában" dr. Nagy László ügyvéd
a Nemzeti Bizottság tagja, illetve a Polgári Demokrata Párt
elnöke vitte a fő szerepet. A Nemzeti Bizottság ülésein hos-
szu ideig vita volt azon, hogy dr. Nagy László vállalhat-e
védelmet, összefér-e ez a tevékenysége a nemzetibizottsági
tagságával. A Nemzeti Bizottságban e kérdésben hosszú ideig
nem alakult ki egységes álláspont. A kommunista képviselők
egységesen elmarasztalták dr. Nagy László ilyenirányu tevé-

kenységét, a kisközgazdasági és polgári demokrata képviselő Nagy László védő munkája mellett, a szociáldemokrata és a nemzeti parasztpárti képviselők a kommunisták mellett foglaltak állást. A szakszervezet képviselői hol a bal, hol a semlegeségi álláspontra helyezkedtek.

Végül mégiscsak sikerült egységes álláspontra jutni, de ez nem a legmegnyugtatóbb elintézés volt; miután a Nemzeti Bizottság megállapította, hogy dr. Nagy László, mint a Nemzeti Bizottság tagja továbbra is kirendelhető védőként. Azt is kimondta, hogy a nemzeti bizottsági tagság nem összeférhetetlen az igazságszolgáltatás védőtisztségével, mert az ítéletet nem a védelem, hanem a bíróság hozza.

A Nemzeti Bizottság figyelemmel kísérte a főváros és az ország nehéz élelmezési helyzetét. Az országos és a budapesti felhívásnak eleget téve igyekezett segítséget nyújtani Budapest lakosságának. De éppen e munka kapcsán merült fel az élelmezési miniszter személye elleni kifogás, ugyanis a város kommunistái nem értették egyet Faraghó Gábornak az Ideiglenes Kormányba történt közellátási miniszteri kinevezésével. Faraghót közülük többen is személyesen ismerték és a koháriszentlőrinci kegyelmes ur iránt a bizalomnak a legkisebb jele sem nyilvánult meg. Városmelletti birtokán több kecskeméti cselédeskedett. Ezért tudták és beszéltek, hogy az ország közellátási ügye, amely ebben az időben létfontosságúnak számított, a lehető legrosszabb kezekbe került. Az Ideiglenes Kormány megalakulása után a Faraghó személye körüli problémák kisebbfokú válságot vittek a pártéletbe. Érthető is ez, hiszen az 1919-esek voltak a legaktívabbak, ők alakították meg a pártot is, noha ismerték a párt és a függetlenségi front programját, tudták, hogy a felszabadulást nem kö-

veti proletárdiktatura, maguknak mégsem tudták megmagyarázni azt a kézenfekvő jelenséget, hogy az egyik miniszteri tárca éppen a város ismert főreakciósának a kezébe került. Nem voltak vitáik például gróf Teleky Géza, vagy Valentyin Ágoston személye körül, mert azokat nem ismerték. *hiszen az előzőekben is volt*

A felszabadulás utáni időkben, amikor az ország a közállapotokat tekintve a rendeződés idejét élte, 1945. májusára mindenki előtt nyilvánvalóvá vált, hogy a olyan reakciós elemek kerültek be, akiknek ténykedése már a koalíciós alapon folytatott politikát is gátolta, félre kellett állítani az igazságügyi és a pénzügyi tárca minisztereit. A kecskeméti Nemzeti Bizottság is - a kommunista párttal az élen - a maga módján hozzá akart látni szégyenfoltjának, Faraghó Gábornak a közellátási miniszteri székből való eltakarításához. A Nemzeti Bizottság örömmel vette, egyetértett Valentyin és a másik reakciós miniszter társa távozásával. Állásfoglalás született a pártban, amelynek az volt az értelme, hogy ha megkezdődött a "nagytakarítás" folytatni kell, nem lehet megállni féluton. A kommunista párt szervezte gyűléseken követelték: Faraghó is menjen! A kommunisták véleményén volt a szociáldemokrata párt, nemzeti parasztpárt, szakszervezet, nemzeti bizottsági képvisellete is. A szociáldemokraták gyűlésein követelték, hogy Faraghót fosszák meg a kecskeméti képviselői mandátumától is, mert osztályidegen, aki szolgál lemásolója és végrehajtója volt a Jurcsek-féle beszolgáltatási tervnek. A szociáldemokrata párt július 14-i naggyűlésén a helyi szónok így fogalmazta meg követelését: Kecskemét népe adta Faraghónak a mandátumot, kell is, hogy az vegye el tőle!

Ezek előrebozsátása után nézzük meg, hogy a kecskeméti

Nemzeti Bizottság mennyire tette magáévá az MKP Központi Vezetőségének 1945. január 6-i felhívását az élelmiszergyűjtésre, és hogyan teljesítette a Budapesti Nemzeti Bizottság február 8-i segítségkérését.

A város területén elindított gyűjtési akcióba a Nemzeti Bizottság, a kommunisták szervezésével bekapcsolta a szakszervezetet és mind az öt politikai pártot. Beszervezte a gyűjtésbe az iskolákat is. A tankerületi főigazgatóságon több, mint 400 szülő jelentkezett, hogy négy-öt hónapra vállaljon budapesti gyermekeket élelmezésre. A Budapest megsegítésért folyó gyűjtés során igen örvendetesen mutatkozott meg a lakosság áldozatkészsége. Február elejéig 100 ezer pengő gyűlt össze, melyet a kerület- és körzetvezetőségi tagok fizettek be a városi pénztárba. Ebből az összegből főleg Bugacon, de a város más pusztáin is élelmiszereket vásároltak. Az első szállítmány február 4-én indult el Budapestre. Az élelmiszert 17 lovaskocsiból álló karaván szállította. Viszontagságos és nehéz út után a szállítmány vezetője, Miklós Imre kereskedő átadta azt Csorba Jánosnak, Budapest akkori polgármesterének. Csorba János Miklós Imre szerint könnyes szemmel köszönte meg a küldeményt, amikor Miklós Imre tolmácsolta Kecskemét város lakóinak üdvözlétét és elmondotta, hogy a szállítmány úgy jött létre, hogy a város lakossága önként lemondott egy napi kenyéradagjáról.

A kecskeméti kocsikaraván visszafelé jövőben megtelt a menekülésből hazatérőkkel.

Hogy a háboru pusztításai mennyire kishitűvé tették az embereket, mi sem jellemzőbb, mint a Budapestről hazatért Miklós Imre nyilatkozata a Kecskeméti Lapok február 9-i számában: "A ma élő emberek élete alatt nem lehet Pestet ujja-

építeni." Ez a nyilatkozat is mutatja azt, hogy a csüggedés mennyire erőt vett az embereken.

De február 4-e után szinte hetenként indult élelmiszer szállítmány a fővárosba és a lovaskocsikat mindinkább felváltotta a gépkocsi,- melyet a szovjet alakulatok kölcsönöztek, - meg a vasuti szállítóeszköz.

1945. augusztus 1-ig Kecskemét város a közellátási hivatal hivatalos nyilvántartásai alapján 66 vagon lisztet, 24 vagon zsirt és szinte hasonló mennyiségű száraz és zöldfőzeléket, meg egyéb élelmiszert szállított az éhező fővárosnak, amely azonban kihatott az árakra.

Bár az élelmiszerek árának alakulására féltő gonddal vigyázott a Nemzeti Bizottság. Az árak emelkedésének megakadályozására megállapította az irányárakat. Ügyelt arra, hogy a tulzott kereslet ne okozzon hirtelen ugrásszerű áremelkedést. Kezdetben ezzel az intézkedéssel elejét is vette a drágulásnak, később azonban egyre kevesebb foganatja volt az ilyen intézkedéseknek.

A Nemzeti Bizottság számos intézkedése mellett igen említésre méltó volt a tizes bizottság felállítása. A bizottságot ellenőrzési céllal alakította, melynek hatásköre kiterjedt a város összes hivatalaira és minden üzemére. A bizottság komoly ellenőrző munkát végzett. Először a közigazgatási apparátust vizsgálta felül, majd a körzetek és a kerületek helyzetét. A felülvizsgálás eredményeként megjavult például a napközi otthonok ellátása. A bizottság által javasolt rendőrségi razziák eredményesek voltak, sok elrejtett dolog: gyógyszerek, különböző gépek alkatrészei és nagymennyiségű élelmiszer került elő az üzérkedőktől.

A tizes bizottság megvizsgálta az ugynevezett "politika-

mentes" hivatalik kérdését is. Szükséges volt, mert sok hivatalnok, tisztviselő a vele nem azonos politikai nézeteket valló ügyfelekkel nem foglalkozott lelkiismeretesen. Ezek ügyeit hanyagul intézték el. Ezért az ellenőrző bizottság kimondta a politikamentes hivatali elvet. Ez azt jelentette, hogy minden tisztviselő pártállásra való tekintet nélkül, mindenik féllel egyformán és udvariasan volt köteles érintkezni, ellenkező esetben állásából elbocsátják.

A tizes bizottsághoz sok jelentés érkezett ezért megvizsgálta azt is, hogy a tisztviselők önzetlenül-e, vagy tényleges különjuttatásokért, ajándékokért intézik a felek ügyeit. Miután a bizottság több visszaélést leleplezett, javasolta a Nemzeti Bizottságnak, hogy hozzon megfelelő határozatot, mely szerint a tisztviselő semmiféle ajándékot nem fogadhat el. A határozat meg is született. Végrehajtásának ellenőrzését azonban igen elhanyagolták.

m Többek között azt is megvizsgálták, hogy kik milyen beosztásban, milyen jelvényeket, illetve karszalagokat viselnek. Ezt a vizsgálatot is rendőri segédlettel végezték. Városszerte 35 olyan egyént tartóztattak le, aki jogtalanul szerzett előnyökkel megtévesztette a lakosságot és nem teljesítette állampolgári feladatát. /Kerületi, vagy kerület helyettesi karszalagokat, különböző jelvényeket viseltek illetéketlenül./

Az ellenőrző bizottság sürgetésére kezdte meg működését az OTI. A városban sok munkaképtelen és beteg élt, az első időkben az OTI őket részesítette segélyben.

A bizottság az üzemeket olyan szempontból is vizsgálta, hogy az üzem vezetői a munkavállalókat bejelentették-e az OTI-ba? Fizeti-e az üzem a járulékot? Vane elmaradott járadék-

fizetési kötelezettsége? stb.

Januárban a Nemzeti Bizottság a tizes bizottság javaslatára bocsátott el a várostól kilencvenöt alkalmazottat, azal indokolva, hogy ezek a hivatalnokok 1944. november 1-én nem álltak a városi hivatalok alkalmazásában. Ez az intézkedés mutatja, hogy a hivatali apparátus - hasonlóan az országoshoz - három hónap alatt csaknem száz fővel növekedett. Az elbocsátottak nagyrésze olyan volt, aki a közmunka kötelezettség teljesítése alól akarta kivonni magát, meg olyanok is, akik haszonszerzésre használták fel hivatali funkciójukat. /Például könnyebben hozzájutottak fához és különféle cikkekhez./

A tizes ellenőrző bizottság tulajdonképpen egy albizottsága volt a Nemzeti Bizottságnak. A törvényhatósági bizottság megalakulásáig operatívan intézkedett, határozottan beavatkozott a dolg^ok menetébe. Tagjainak nevét pártállásra való tekintettel együtt érdemes feljegyezni. A Magyar Kommunista Pártból: Fejős Béla, Rózsa János, Szili István, Sztraka József. A Szociáldemokrata Pártból: Fekete Sándor, Kara Balázs, Schmidt József, Szmilkó József. A Kisgazda Pártból: Györfi Pál és Reismann Andor.

A Nemzeti Bizottság legfontosabb feladatai közé tartozott az igazoló bizottságok felállítása és azok működtetése. A Magyar Közlöny Debrecenben kelt első száma, amely ismertette az Ideiglenes Nemzeti Kormány első rendeleteit, január 10 és 20. között jutott el Kecskemétre. A közalkalmazottak igazolásáról szóló rendelet értelmében -amely 1945. január 4-én lépett érvénybe - minden tisztviselőnek és "hasonállásúnak" bizottság előtt kellett igazolnia 1939. szeptember 1. óta követett politikai magatartását, cselekedetét.

A kormányrendelet nyomán a Nemzeti Bizottság - egyetértésben a három politikai párttal - kijelölte az igazoló bizottság tagjait. A pártok külön-külön tíz, tehát együtt harminc tagot delegáltak, azaz bocsátottak a Nemzeti Bizottság rendelkezésére.

A Magyar Kommunista Pártból: Farkas Viktor, Fejős Béla B. Komrov Pál, Neuwirt Miklós, Polgár Jenő, Sándorfi István, Székely Sándor, Szili István, Sztraka József, Tompos Sándor.

A Szociáldemokrata Pártból: Biró Lajos, Fekete Sándor, Hajdu Ernő, Kara Balázs, Kovács Jenő, Leindler János, Schmidt József, Sima Ferenc, Szalai Gyula, Székely János.

A Kisgazda Pártból: dr. Egry Ferenc, Győrfi Pál, id. Keleti János, Pető Lajos, Poór István, Rigó László, Sahin Tóth Sándor, Sváb Kovács István, dr. Szabó József és Tantó Sándor.

A felsoroltakból sorshuzás útján két bizottság alakult.

Az első bizottságba tartozott: Biró Lajos, Pető Lajos, Sztraka József, dr. Egry Ferenc, Fekete Sándor.

A második bizottságba: Sima Ferenc, Győrfi Pál, Tompos Sándor, Kara Balázs és Szili István került.

A két bizottságból Márkus Ferenc főispán vette ki az eszt. Ezt követően megválasztották a bizottságok elnökeit. Az első bizottság elnöke, a Magyar Kommunista Párt tagja: Sztraka József lett. A második bizottság elnöke: Győrfi Pál kisgazdapárti, de egy hónap múlva az elnöki tisztséget Sima Ferenc vette át tőle, aki a szociáldemokrata párthoz tartozott. Később pedig a második bizottság elnöke Schmidt József lett.

Mindkét bizottság 1945. február 1-én kezdte meg az igazoltatást. Igazolói eljárás alá vonta a tisztviselőket, közalkalmazottakat, iparosokat, illetve a kormányrendeletnek megfelelő egyéneket. Eleget téve a kormányrendeletnek, mind a

két igazoló bizottság behívott magába egy-egy jogászt, részt vett a bizottságban annak a hivatalnak a tagja is, ahová az igazoltatott tisztviselő tartozott. Ezek alapján mindegyik igazoló bizottság hét-hét főből állt, azonban a rendelkezéseknek megfelelően nem öt, hanem csak három politikai párt képviseltette magát benne, a már ismertetett okok miatt. A Kecskeméti Lapok időről-időre közölte az igazolás alá kerülő tisztviselők névsorát. Az első számú igazoló bizottság először tanítóknál-tanároknál kezdte az igazoltatást, a második számú pedig a közigazgatási alkalmazottakkal. Természetesen hirdetményekben és ujságokban állandóan közölték, illetve kérték a lakosságot: jelentkezzen mindenki, aki az igazolandók népellenes magatartásáról bármit is tud. Sajnos Kecskeméten, hasonlóan az ország más városaihoz, kevesen tettek bejelentést az igazoltatottak ellen. Emiatt több olyan közalkalmazottat is leigazoltak, akik azt nem érdemelték meg.

Az igazoló bizottságok február 1-én kezdték meg tevékenységüket és július 10-re befejezték a közalkalmazottak igazoltatását. /Ezidőtől kezdve az iparjogositvánnyal rendelkezőket, stb igazoltatták./

A két bizottság együtt július 10-ig 2310 igazoltatást végzett, illetve ennyi személy ügyét tárgyalta meg. Az első számú 1258-at, a második számú 1052-öt. Igazoltak összesen 1931 személyt. Dorgálásban részesítettek 321 főt, népbíró-ság elé utaltak hét főt, kényszernyugdíjaztak 8-at, előlépésből kizártak 20-at, állásvesztésre ítélték 3-at, áthelyezésre ítélték 2 főt, az igazságügy miniszterhez 7 személy ügyét terjesztették fel. A miniszter mind a hetet felmentette. Azon kívül, hogy az igazoltatottak személyére alig ér-

kezett bejelentés, még az igazoló bizottság egyes tagjai is igyekeztek a saját pártállásu embereiket védelmükbe venni. Nagyon jellemző volt ez a kisgazdapárti bizottsági tagokra. Később, április elején, amikor a polgári demokratapárti képviselők is bekerültek az igazoló bizottságba, megértésre találtak a kisgazdapártiakkal és több esetben ennek következtében szavazategyenlőség következett be. Miután az illető ügyét eldönteni nem tudták, a miniszterhez kellett felterjeszteni, ami minden esetben az illető bűnösség alóli feloldásával járt együtt.

Április közepétől Kecskeméten is megszigorították az igazolásokat. Természetesen annak következtében, hogy időközben az Ideiglenes Kormány napirendre tűzte az igazolások körüli lazaságok megszüntetését. A megszigorítások után némileg javult a munka, ám az igazoltatási eljárás továbbra sem érte el a kitűzött célt.

Az igazolások során a legtöbb problémát a pénzügyigazgatóság tisztviselői okozták. A felszabadulás után a haladőbb szemléletű emberek úgy jellemezték a pénzügyigazgatóságot, hogy az a "reakciós tisztviselők fellegvára". Bennük testsült meg az uri osztály meg a dzsentrik szövetsége. Hatalmas közigazgatási bürokráciát teremtettek maguk körül. Az igazoló bizottságok a pénzügyi tisztviselők igazolásakor sem tudtak teljes körűtekintő munkát végezni. Tudták, hogy bűnös az illető, de bizonyítani nem lehetett. Több esetben előfordult, hogy a kimondottan reakciós tisztviselő megszalta a dolgot egy dorgálással. A legnagyobb gondot itt is az jelentette, hogy nem volt tanu, aki az illető magatartására vonatkozó felvilágosítással szolgált volna.

Az igazoló bizottságok tagjaival beszélgetve, husz év

távlatából az volt tagok is eltöprengenek azon a gondolaton, hogy miért érkezett olyan elenyészően kevés bejelentés az igazoltakra. Az okok vizsgálatánál figyelembe veszik, hogy Kecskemét, amely túlságosan mezőgazdasági jellegű város volt, ahol a munkásmozgalomnak még a csirái is alig lelhetők fel, emiatt a nép politikailag nagyon elmaradott volt. Figyelembe veendő az a tény is, hogy a közepesen élő polgár rendkívül közömbösen viselkedett az új rendszerben, sőt zavarta az új eszme. De épp ilyen közömbös volt a felszabadulást megelőzően a nyilas eszmék iránt is. A nyilasok is a szegényebb népből kerültek ki. Oka volt a félelem is. A reakció suttogó propagandája a legképtelenebb rémhírekkel ijesztgette a lakosságot, s ezzel igyekezett elterelni az emberek figyelmét a népszerű demokratikus gondolatokról.

Az ilyen dolgok miatt Kecskeméten az sem volt feltűnő például, hogy a nyilaspárti főispán sógora, dr. Sárközi Béla főszámvevő, akit kimondottan népellenesnek ismertek, az igazolások következtében "demokratikus" tisztviselő lett. Igazolták.

De a reakciós tisztviselők közül többen a menekülésből való visszatérésük után nem is kérték igazolásukat. Labancz Ferenc gazdasági tanácsnok, akinek 200 kh földje volt, nem kérte, Harkai Béla, helyettes polgármester sem, bár ő később kijárta, hogy nyugdíjat kapjon. Nem kérte Sira tanácsnok sem, Kertay erdőmester sem, stb.

Azért, hogy a fent felsoroltak nem kérték részt a közigazgatás munkájából, mégis számos reakciós, népellenes tisztviselő maradt a közigazgatásban. A hivatali életet, illetve a közéletet nem sikerült teljes mértékben megtisztítani a fasiszta maradványoktól.

Az igazoló bizottságok mégis különös jelentőségű munkát végeztek. Hozzájárultak a közigazgatás demokratizálásához és számos haladó szellemű egyént erősítettek meg hivatali állásában, míg több olyan reakcióst szanáltak, aki arra rászolgált.

Az új élet indulása folytán a termelés megkezdése kapott nagyon fontos szerepet az első feladatok között. Mezőgazdasági városról lévén szó, így különös jelentősége volt a mezőgazdasági élet indulásának, Mint ahogy minden, így a mezőgazdaság is a katasztrófális helyzetből indult. A termés nagyrészt az 1944. őszi beszolgáltatás, másik részét a németek vitték el. A város kiürítése folytán óriási károk keletkeztek az állatállományban.

A mezőgazdasági termelőeszközök, tárolóedények többségükben elpusztultak. A város művelhető területén, amely 150 ezer hold volt, az őszi mezőgazdasági munkák a harcok miatt félbemaradtak. Az őszi gabonavetést csak 40 százalékban sikerült elvégezni. Mindezt a felszabadulás után, tavasszal kellett pótolni.

A felszabadulás után megalakult termelési bizottságnak óriási feladatokkal kellett megbirkóznia. A Nemzeti Bizottság, látva és felmérve a mezőgazdaság katasztrófális helyzetét, január 17-én megalakította a termelési bizottságot. A bizottság megalakulásához is szokásosan a három párt nyújtott segítséget. A Magyar Kommunista Párt Zsámboki Jánost és Kővács Pált, a Szociáldemokrata Párt Szarvas Andrást, Rác Lászlót, a Kisgazda Párt Francia Kiss Károlyt és Domján Istvánt delegálta a bizottságba. A bizottság a város gazdasági ügyosztályával együttműködve összeíratta és nyilvántartásba

A Földművelésügyi Minisztérium 30.300/1945. P. M. sz. rendelete alapján felszólítom Kecskeméti th. város közönségét hogy a rendelkezésre álló erőforrások igénybevitelével (ignérő gépek, kézművesek, stb.) a tavaszi mezőgazdasági munkákat azonnal kezdje meg!

A munkálatok irántjúlását, a városháza lsz. 4. sz. ajtó alatt székeli Termelési Bizottság
441ja el.

1. Azokat a mezőgazdasági munkásokat, bér- és kiszámlákat, akik a termelés szolgálatában állnak, gazdaságunkért az alább felsorolt közmunkadíjállás megfizetése esetén, 1 évi hányó hó tag a kötelező kármunka alól mentesítem.

(Firetendő: 5 k. haldig 60 P, 5–10 k. h-ig 80 P, 10–15 k. h-ig 100 P, 15–20 k. h-ig 120 P, 20–25 k. h-ig 140 P, 25–30 k. h-ig 160 P, 30–40 k. h-ig 180 P, 40–50 k. h-ig 200 P és 50 k. h-nál többi birtokosok 300 P.)

2. Az a termelő, aki hanyagság, közönyösség miatt a termelést akadályozza, mint szabotázst elleni eljárást indítok és a birtokát a Termelési Bizottság rendelkezésére bocsátom.

3. Azokkal a mezőgazdasági munkásokkal szemben, akik a Mezőgazdasági Bizottság által megállapított napi 20 Ft (ellátással 15 Ft) napiérti világhírűen a munkáikat megtagadják, visszavonom a közmunka alóli mentesítést és közmunkalábakra rendelek be

4. Azok a gazdasági munkások (cséledek), kik a tavaszi mezőgazdasági munkák során becsületes munkájukkal tudtunkat adták gazdasági képességeiknek és szorgalmuknak az előkészületben lévő földreform során előnyben részesülnek!

5. Születéshez szükséges igazolt állampolgárság alapján van-e igény a gyermekre? Ha igen, irányban pontosan meg kell jelölni a Terméket Díjazásához.

6. A gyűlöletkészkészítők (akik tisztességes, hivatalos, becsületes munkát és szíves szót bocsátanak a bíróságnak) nem is lehetnek végezve a munka körülményeinek (amelyek miatt már ezen munkásokkal is megemelték a gyűlöletkészkészítők).

7. Felmentem a zöldségterületet, hogy a múlt évi életem visszairítva nagy-bé mennyiségű palin-
tist termeljenek, hogy a Moszkoi 1971 kiskert tulajdonos részére is szelvények legyenek a palin-
tist szelvények.

8. A megadandókat felhasználva leírjuk, hogy a kőzetek igne és vulkán (gyógykezelés) az ártal és a zárt a leggyakoribb az állat vessek el.

9 A sertésállomány nagy arányú csökkenése miatt érezték, hogy az ételt; hasznosításra, az elmaradt szerves részek helyett állásfoglalás növelje a **napi** forgó természetét.

10. Az elmaradt munkáinak sűrűsége miatt a magyarság és huszár első napjának kivételével, 1. évi április 16-ától a vasár- és ünnepnap munkaszünetet létfüggeszttem.

Az új és boldogabb demokratikus életet csak úgy tudjuk biztosítani, ha a parasztság is verejtékes munkájával járul hozzá az ország felépítéséhez!

Kecskemét, 1945. március 15.

TÓTH LÁSZLÓ s. k.

poligarmester.

KAL. 34. M.

vette a fellelhető főbb mezőgazdasági eszközöket. Számba vették az elhagyott mezőgazdasági ingatlanokat, felkutatták huszonöt traktort, azokat kijavítottatták. A szovjet városparancsnokság a kommunista párt közbenjárására tavasszal üzemanyagot adott a traktorokhoz.

A termelési bizottság a körzetvezetők segítségével számba vette a megmaradt igaerőt. A fogatos gazdákat ellátták magyar és orosz nyelvű igazolványokkal, így biztonságossá vált a fogatolás, ami először a kenyérgabona őrléséhez volt szükséges. /Ugyanis a 150 ezer holdra kiterjedő tanyavilág lakosságát fogatok nélkül nem tudták volna kenyérliszttel ellátni./

A mezőgazdasági munkákat a tél közbejötté megakadályozta, csak tavasszal folytatódhatott. Bár a késő ősz és a tél eleje a földeken maradt őszi termények betakarításának kedvezett volna, azonban igaerő hiány miatt ez a munka késett. A talajmunkák tavaszra maradtak. Hetvenezer hold megművelése jelentette ekkor a gondot.

A termelési bizottság minden tagja nagy igyekezettel dolgozott. Sürgették a lakosságot, hogy a kintmaradt terményeket takarítsa be, hiszen minden termékre nagyon nagy szüksége van az országnak. A telet még a tavaszi munkákra való felkészülés megszervezésére fordították. Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, aki gyakran látogatott Kecskemétre, jól ismerte a város gazdasági problémáit. A miniszter 1944. december 29-én is résztvett a Nemzeti Bizottság ülésén, ahol egyéb napirendek között a város gazdasági helyzete is megvitatásra került. Az ülésen a miniszter ígéretet tett arra, hogy a város súlyos helyzetének megoldásában a kormánynál eljár és tőle telhetően mindent megtesz. Különben Molnár Erik

Kenyeret akarsz?

szántsd és vedd be a földedet.

Mert ha nincs bevetve a föld, nincsen aratás.
Ha nem tudunk aratni, éhen pusztul a falu és város.
A kenyérre szüksége van a felszabadító Vörös
Hadseregnek is, amely vérét áldozta és áldozza
a magyar nép függetlenségeért, szabadságaért.
Foglaltok össze gazdák és ha egy jószággal is, de kezdjétek meg a tavaszi munkát.
Ezt parancsolja a kötelesség, az élet szava és ezt kéri tőletek a Magyar Nemzeti Kormány.

Kiadta: a Magyar Nemzeti Kormányzat Közlönyosztálya, Debrecen.

K. A. L. 40. sz.

Egyetemes nyomda, Debrecen.

javaslatára a tulajdonosok által elhagyott földekről betakarított terményeket a város közellátás céljára vette igénybe.

A termelési bizottságnak komoly segítséget adott a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara. Amikor a törvényhatósági bizottság működni kezdett, a termelési bizottság szerepe is csökkent, de ténykedése ezután sem vált formálissá, intézkedéseivel, bár azok időnkéntiek és meglehetősen helyzetszerűek voltak, mégis komoly feladatokat látott el. A törvényhatósági bizottság megalakulása után is jellező volt a termelési bizottságra a szorgos tevékenység, a helyzet állandó térképezése, ennek alapján javaslatok benyújtása a Nemzeti Bizottsághoz, illetve annak megalakulása után közvetlenül a törvényhatóság elé. A törvényhatóság feladata ennek alapján szinte a végrehajtásban merült ki.

A termelési bizottság érdeme, hogy a növényvédelem érdekében minden erőfeszítést összpontosítva a városban 1945. júniusától rézgálic gyár kezdte meg működését. A termelési bizottság tudomására hozta a lakosságnak, hogy minden kilo rézhulladékért 2 kg rézgálicot kap a szőlősgazda. Így biztosította a gyártási alapanyagot.

A rézgálic gyár július hónapban a termelési bizottság intézkedése folytán egyéb növényi betegségek megelőzésére alkalmas védőszereket is gyártott. E gyárnak köszönhető, hogy a szőlő és gyümölcsstermést sikerült megmenteni. Ez segítette elő a nyár folyamán Budapest gyümölcsellátását.

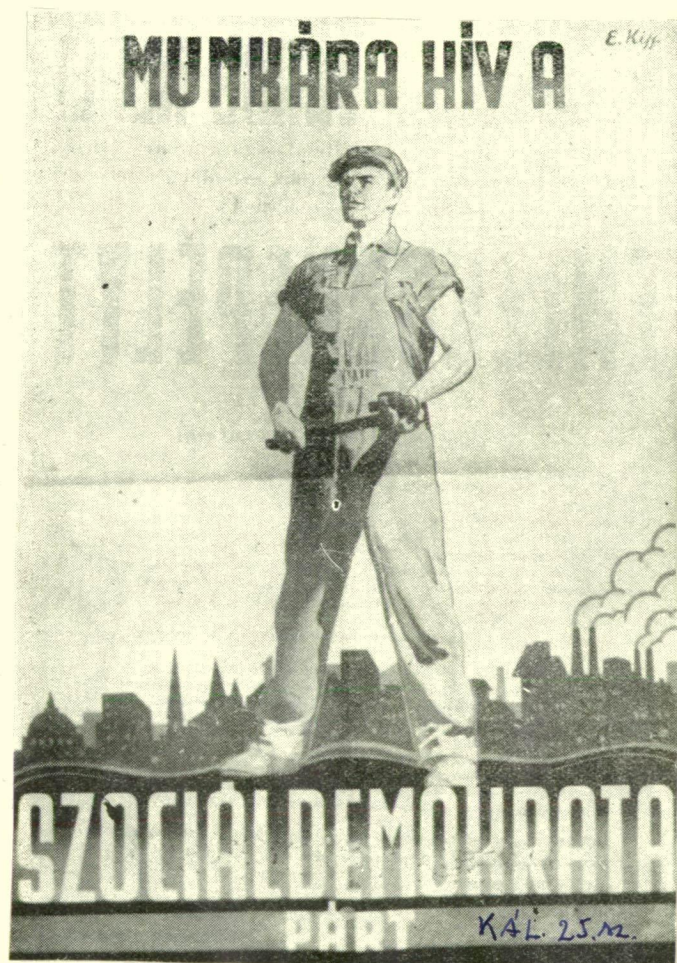
A város mezőgazdasága sokat köszönhet a termelési bizottságnak. A Nemzeti Bizottság a termelési bizottság javaslatára megtárgyalta a város nehéz gazdasági helyzetét, majd a város polgármestere bevonásával a Magyar Kommunista Párt /Idő-

közben megalakult/ Duna-Tisza közti Területi Pártbizottsága titkárának vezetésével három tagu küldöttség kereste fel az MKP Központi Vezetőségét. Ismertették a város súlyos igaerő helyzetét, elmondták a város gazdasági nehézségeit.

A küldöttség utja eredményes volt. A Központi Vezetőség intézkedése nyomán az Ellenőrző Bizottság engedélyezte, hogy Kecskeméten és a környékén állomásozó szovjet katonai alakulatok a tavaszi szántás és vetés idejére kölcsön adhassanak iga állatokat. Az igavonó erőt a közben megalakult földigénylő bizottságok révén bocsátották a gazdák rendelkezésére. Ennek a segítő akciónak a révén a tavasszal első ízben 600 lovat bocsátott a szovjet városparancsnokság a kecskeméti gazdák rendelkezésére. Az időben érkező segítség kétszeres segítségnek számított, amely kézzelfoghatóan bizonyította a szovjet hadsereg baráti gesztusát. Egyben nagy csapás is volt a reakcióra, amely ekkor azt hirdette, hogy a megműveletlen területeken gaz terem, nem kenyér, ezért gabonát a nyugati országokból kell behozni. Nyugat nélkül nem élhetünk. A Szovjetunió baráti segítségével a föld nem maradt bevetetlenül. A kommunista párt ezért kiadta a jelszót: Lesz kenyér! Dolgozzatok!

Hasonló baráti segítség ismétlődött meg 1945. kora őszén a tavasz folyamán földhöz juttatott ujjgazdák között 600 ökröt osztott szét a termelési bizottság. Az igavonó állatokat a Magyar Kommunista Párt kérésére akkor is a Vörös Hadsereg bocsátotta a gazdák rendelkezésére. Októberben újabb 150, novemberben 300 lovat és nagymennyiségű üzemanyagot adott a szovjet hadsereg.

A Debreceni Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása után napirendre került a közigazgatás ideiglenes rendezése.

Kormányrendelet intézkedett arról, hogy ki kell alakítani a helyi önkormányzatokat városonként, községenként, illetve megyénként. A törvényhatósági bizottságot a Nemzeti Bizottság^znak kellett felállítani a rendelet szellemében, - demokratikus alapon. A törvényes rendelkezés értelmében az önkormányzatban résztvevő tagok száma a városokban csak megközelítőleg lehetett a réGINEK fele. A kormányrendelet intéKEDESE^z arra is kitért, hogy az önkormányzatoknak bizottságokat kell alakítaniok.

Január folyamán az ideiglenes kormány 13 megyébe főispánokat nevezett ki. Kecskeméten is január 25-én iktatták be hivatalába Pestvármegye és Kecskemét új főispánját, a szociáldemokrata elvű Márkus Ferencet, aki Debrecenből jött Kecskemétre. Az új főispán a beiktatásakor mondott beszédében vázolta a legfontosabb tennivalókat, azt is közölte, hogy csak akkor teszi át a hivatalát a fővárosba, ha a kormány odaköltözik. Amíg a kormány Debrecenben székel, addig a főispáni hivatal Kecskeméten marad. /Időközben azonban Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyét megosztották és a déli rész székhelye Kecskemét lett./

A Nemzeti Bizottság az Ideiglenes Kormány rendeletének vétele után hozzálátott a törvényhatósági bizottság megszervezéséhez. A törvényhatósági bizottság tagjaira vonatkozóan javaslatát beterjesztette a főispánhoz. A Nemzeti Bizottság első javaslata szerint a törvényhatósági bizottságnak 75 rendes és 15 póttagja lett volna, paritásos alapon a három pártból.

E javaslat megvalósítása esetén azonban kimaradtak volna a törvényhatósági bizottságból a kommunista, a szociáldemokrata és kisgazdapárti tagokon kívül a más elvű pártok és

14 1943 M. E.

Az ideiglenes nemzeti kormányv rendelete a közigazgatás ideiglenes rendezéséről.

A rendkívüli helyzetben az ideiglenes nemzeti kormány csak fokozatosan tudja végrehajtani az állam-
szervezet helyreállításának és az államháztartás szervek újjászervezésének óriási feladatait. Eppen ezért szükséges,
hogy a helyi önkormányzatok önállóan és maguk közötti gondoskodjanak az igazgatási szervek létrehozásáról
és működésük biztosításáról, azokról az elvekről megjelölve, amelyeket az ideiglenes nemzetgyűlés és az ideig-
lenes nemzeti kormány elfogadott és kimondottaként. A helyi önkormányzatok tevékenységének előmozdítása és
hosszú időre való elidőztetése érdekében az ideiglenes nemzeti kormány az ideiglenes Nemzetgyűlés által adott
felhatalmazás alapján az alábbi felhívást, illetve rendeletet adja ki:

Adja ki, amig a közigazgatás országos helyreállítása és állami és önkormányzati szervek újjá-
szervezése és eljárása nére az ideiglenes nemzeti kormány a köztársaságban végleges rendelkezést adhat ki,
felhívja az ország lakosságát, hogy köztársaságunk, és vármegyéinkben önkormányzatok után gondoskodjanak a kö-
zigazgatási szerveknek helyreállításáról, illetve megújításáról. Felhívjuk ezért a már megszokott és ezután megala-
tlan községi, városi, járási és törvényhatósági nemzeti bizottságokat, hogy mindenütt alakítsák újjá az önkor-
mányzati testületeket, mint ideiglenes községi képviselőtestületeket, városi képviselőtestületeket és törvényhatósági
bizottságokat. Az újjászervezés végrehajtásánál a következő irányelveket kell szem előtt tartani.

A nemzeti bizottságok mint a demokratikus pártok helyi szervei, politikai szervek, tehát
maguk ne illeszkedjenek be a közigazgatási szervekbe. Ellenben a nemzeti bizottságokban koránt sem kell új-
alakítani az önkormányzati testületeket, oly módon, hogy az összes demokratikus párt, azok híján, illetve ahol
csak egyes pártok alakultak meg, figyelembe véve a lakosságban és egyéb társadalmi és érdeklődési körökben
szerveződésnek és tevékenységnek a lehető legnagyobb mértékben való előmozdítását.

Az ideiglenes községi és városi képviselőtestületek és ideiglenes törvényhatósági bizottságok tagjainak
száma a községekben és megyei városokban, ahol a közlekedési nehézségek nem gátolják a testületek munkáját,
amely legyen, mint a régi képviselőtestületé volt, ellenben a törvényhatósági jogú városokban megkülönböztetve ad-
niuk a fele, míg a megyei törvényhatóságokban, ahol a közlekedési nehézségek lehetetlenné teszik nagy taglé-
tszámú testületek működését, megkülönböztetve a régiók a negyede.

Az így újjászerveződő, vagy már korábban újjászervezett ideiglenes önkormányzati testületek a régi
törvények szerinti megalkotott önkormányzati testületek jogába lépnek, tehát bizottságokat kell alakítaniuk és
határozhatnak mindazokban a kérdésekben, amelyek korábban jogkörükbe tartoztak. Az-az rendkívüli helyzetben
azonban ezen túlmenően is gyakorolhatnak helyi önkormányzati jogait. Különösen gondoskodniuk kell a meg-
örült községi, városi, vagy megyei testületi állások választás utján való ideiglenes betöltéséről, valamint az államkar-
mány és az önkormányzat összhangzatosa működése céljából a nemzeti bizottságok és a kiválasztandó állások
közvetlen, a közigazgatási bizottságok megalkotásáról.

Mindenképp kapcsolatban a közigazgatás minden munkáját, akár a régi kormányok, vagy a ka-
rany parancsokhoz képest is, akár a régi, illetve az új önkormányzati testületek választásait meg, az ide-
iglenes nemzeti kormány nyilatkozatában kifejezett elvárásai és programjai megjelölésén utalva, hogy a nem-
zeti bizottságok és az ezeken keresztül megalkotott ideiglenes önkormányzati testületek, megalkotásukat ismerjék
el működésüket ne akadályozzák és ne gátolják és minden eljárásukban határozataikkal alkalmazkodjanak.
Ugyancsak az ideiglenes nemzeti kormány programjainak megjelölésén arra is utalunk minden határozatát, hogy
a demokratikus pártok megalkotásait ismerjék el és működésüket ne akadályozzák, vagy korlátozzák, illetve
a bizottsági feladatokról szóló elveket.

Az ideiglenes nemzeti kormány felhívja az ország lakosságát, hogy mindenütt megalkotják az ideiglenes nemzeti kormány
szervezésének megfelelő testületeit és végleges rendelkezéseket az ideiglenes nemzeti kormány ki nem adja.

Budapest, 1943. január 4-én.

KAL. 62. sz.

Bálnoki Miklós Béla s. k.
miniszterelnök.

és szervezetek képviselői. Ezért egy újabb javaslatban olyan felterjesztéssel éltek, hogy a 75 rendes tagon felül tagja legyen még a törvényhatósági bizottságnak a városi főjegyző, a városi főügyész, az egyházak egy-egy tagja a polgárság részéről ideiglenesen, az orvosi és az ügyvédi kamara egy-egy tagja. Bekerült a termelési bizottság egy-egy képviselője is. De mindenekelőtt tagja lett a törvényhatósági bizottságnak a főispán, mint elnök, valamint a polgármester és annak a helyettese is.

Végeredményben a Nemzeti Bizottság újabb javaslatára 85 rendes és 15 póttaggal alakult meg 1945. február 15-én a törvényhatósági bizottság. Megalakulásakor azonban csupán csak egy feladatot végzett el, - megalakult. A pártok képviselői elmondták beszédeiket, megjelölték azt a politikai irányt, amelyen haladni akarnak, hangoztatták a demokratikus kibontakozást.

A bizottságok később alakultak meg, akkor, amikor a Nemzeti Parasztpárt és a PDP is megerősödött. Addig a főispán meg a polgármesteri hivatal irányította, a Nemzeti Bizottság pedig, mint politikai testület funkcionált tovább, de a közigazgatási dolgokban már nem tevékenykedett.

A város új képviselőtestületének számbeli és politikai összetétele azonban március 4-én megváltozott. Miután a már előbb ismertetett okok miatt a február 15-i törvényhatósági bizottságban nem vett részt hivatalosan a Nemzeti Parasztpárt, sem a Polgári Demokrata Párt. A február 15-i alakuló ülésen kimondták, hogy a két párt, meg a szakszervezet delegáltjaival a törvényhatósági bizottság adott esetben bővítendő. E két párt utóbbi megalakulása után, illetve azok szervezeti megerősítését követően a Nemzeti Bizottság meg is vál-

toztatta a pártok képviseleti arányát a törvényhatósági bizottságban. Március 4-ig a három párt 25-25 taggal képviselte magát, március 4-e után az arány a következő: A Magyar Kommunista Párt 20, a Szociáldemokrata Párt 20, a Kisgazdapárt 20, a Nemzeti Parasztpárt 10, a Polgári Demokrata Párt 8 és a szakszervezet is 8 képviselettel vett részt a törvényhatósági bizottságban.

A két párttal, valamint a szabad szakszervezettel bővített törvényhatósági ülést május 30-ra hívta össze a Nemzeti Bizottság. Az ülés megerősítette állásában a polgármestert, megalakították - 16 taggal - a törvényhatósági kisgyűlést. / 3 kommunista, 3 szociáldemokrata, 3 kisgazda, nemzeti parasztpárti, polgáridemokrata párt 2-2, szakszervezeti képviselő 3./

A közigazgatási bizottság választásánál a kormányrendelet /1030/1945. M.E. számú rendelet 33. paragrafusa/ értelmében a kisgyűlésbe választott 16 tag közül nyolcat a közigazgatási bizottság tagjául, nyolcat pedig póttagjául kellett volna megválasztani. A Nemzeti Bizottság azonban úgy döntött, hogy 9 rendes és 9 póttagot jelölt, miután a nyolc helyet nem tudta megfelelően elosztani. Így tehát két kommunista, két szociáldemokrata, két kisgazdapárt, egy parasztpárti, egy polgáridemokrata és egy szakszervezeti képviselőből állt a közigazgatási bizottság.

Ugyanilyen politikai elosztás alapján választották meg a póttagokat is.

A Nemzeti Bizottság az igazoló választmányt is 9 főben állapította meg, 2-2-2, 1-1-1 arányban. /V.ö.: pártok és szakszervezetek./

Ugyancsak az előző arányt követte a pénzügyi szakbi-

zottság megalakítása is.

A jogügyi szakbizottság 6 tagu, egy-egy politikai képvisellel, illetve a szakszervezet képviselőjével.

Az építészeti és szabályozási bizottság, a számonkérőszék és a községi iskolaszék szintén koalíciós alapon, az öt politikai párt és a szakszervezet bevonásával alakult meg, mindegyik hat taggal.

Igy jött tehát létre a város törvényhatósági bizottsága, és a város közigazgatása a demokratikus érdekek figyelembevételével megkezdődött.

A fegyverszünet megkötésekor az Ideiglenes Nemzeti Kormány kötelezte magát arra, hogy a német állampolgárokat internálja. A Kommunista Párt javaslatára a Nemzeti Bizottság Kecskeméten 1945. március végén állította fel a nyilasok, az SS-katonák, a Volksbundisták és egyéb népellenes egyének számára az internáló tábort, a volt getto helyén, a téglagyárban.

A tábor létesítésével kapcsolatosan kevés az írott anyag, azokból is leginkább csak az internáló tábort érintő részproblémák tűnnek ki. Így szükségessé vált, főleg a ma is élő emberek visszaemlékezéseire támaszkodva összegezni a lágerrel vonatkozó gondolatokat.

Az internáló tábornak mintegy kétezer tagja volt. Voltak közöttük német katonák, magyar nyilasok, kitelepitett svábok, csendőrök, rongyosgárdisták, stb. A bűnösök kisebb részének ügyét kecskeméti, a nagyobb részük ügyét a budapesti és más városok népbiróságai tárgyalták le.

A táborban fogvatartottakat rendszeres munkára alkalmazták, az újjáépítésben dolgoztatták őket. Szemtanuk visszaemlékezései szerint naponta zárt rendben vonultak a munka-

helyre, közülük mindig a legnagyobb bűnös vitte a táblát elől, melyen a következő felirat állt: "Eddig romboltunk, most építünk!"

A bűnözőknek azonban nem tetszett a munka. A legtöbben betegséget színlelve kórházi gyógykezelést kértek. A Kaszap utcai ideiglenes kórházban, amelyet alközüvélyemény "fasiszta szanatóriumnak" is nevezett, tüccatjával "gyógyították" magukat, s ahol egyáltalán nem részesültek olyan bánásmódban, mint akik bűnözők. Az internáltak hozzátartozói, sokszor maguk bűnösök is megszerezték a népbiróságtól az ellenük megállapított vádakát. A védőügyvédeknek szabad bejárásuk volt a "szanatóriumba", ahol órákon át "okosították" védencciket. Olybá tűnt mindez, mintha a bűnösök politikai jogaikban nem lettek volna korlátozva. Mindemellett jól éltek. Hozzátartozók bőszégesen ellátták őket élelemmel. A Kecskeméti Lapok 1945. július 22-i száma Szalonnát, sonkát, vaját, mézet esznek a téglagyár sváb internáltjai címmel keserűen állapítja meg, hogy az ország újjáépítésében dolgozóknak alig akad be-
tevéő falatjuk "...ugyanakkor az elmúlt 25 év országvesztői, a téglagyárban lakó svábok jól élnek a hazulról beadott koszon." A cikk további részéből fény derül a láger életére is. "Egyik szögletben izgalmas sakkparti dúl. Harmincan-negyvenen állják körül a sakktáblát... leghangosabb köztük Mihálylovics Ernő, lajosmizsei kanonok." Alikkiró Rázsó Ernő, kommunista újságiró megszólaltatott néhány internáltat is. Az egyik internált gazda - írja Rázsó, - keserű humorral állapítja meg, hogy nem így képzelték a Fűhrer beszédei után a háboru végét. Az internálótábor élelmezésére vonatkozólag is tesz megállapítást: "Fekhelyük felett fapalcokon kihivólag diszeleg a jobbnál-jobb falat: sonka, méz, vaj, szalonna, fe-

hérkenyér.

Az élelmiszer bejuttatása hatósági rendelkezés értelmében történt, a táborparancsnok köteles volt minden személy részére, - ha az kapott - hetenként 1 db 5 kilos csomagot átadni.

Rázsó Ernő a fentirt cikk befejező részében a magyar dolgozók nevében tiltakozott a tábor akkor fényűzőnek számító élelmezése miatt, utalt arra, hogy a magyar munkásság rendkívüli nehézségek és nélkülözések közepette dolgozik és már annak is örülne, ha mindennapi kenyerét hiánytalanul biztosítani tudná, ugyanakkor az országot eladó volksbundista bitangokra ráavasodik a sonka.

A tábor volt parancsnokai és az akkori politikai pártok jelenleg is Kecskeméten élő képviselőinek megegyezik a véleménye abban, hogy az internáló táborban a kezdeti időben sok kisember, üzemi munkás, nincstelen paraszt, kisiparos volt, akiket a nyilas demagógia tévesztett meg, akik elhitték, hogy a nyilasok segíteni akarnak a szegény népen. Ez a jelenség feltűnt a belügyminiszter Erdei Ferencnek is, aki 1945. szeptemberében Kecskeméten jártakor az internáló-tábor bűnügyi lajstromának áttanulmányozása után 25 egyszerű parasztot azonnal szabadlára helyeztetett.

Lajos Imre, Kecskemét, Cigány János utca 32.szám alatti lakos, jelenleg pártnyugdíjas, aki az internáló tábor egyik parancsnoka volt, visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy nagyobb bűnösök között a táborban őrizték Sárközy Jenő, volt kormányfőtanácsost, Sós Pál tanácsost, Horváth József, Seres József rongyosgárdistákat is.

Az internáltak között volt dr. Nagy Géza, nagykőrösi nyilas orvos is, aki internált társait még parancsra sem ré-

szesítette orvosi segítségben, bármilyen sürgős szükség is lett volna arra.

A védőügyvédek az internáló tábort is gyakran látogatták. A már említett dr. Nagy Lászlón kívül gyakran lehetett ott látni dr. Kósa Ferenc ügyvédet is. Mindketten rendőrfőkapitányi engedélyt szerezve, a nyilasmentegetési ügyben rengeteget fáradoztak.

A Kecskeméti Lapok munkatársa, Rázsó Ernő meglátogatta a városi közkórházat is, hogy meggyőződjön róla: valóban szanatórium-e az? A Kecskeméti Lapok 1945. augusztus 2-i számában Ujjé, a foglyoknak nagyszerű című cikkében az alábbiakat olvashatjuk:

"A Kaszap utcai kórházat kerestük fel, ahol mindjárt meglepetésnek a portási padon az egyik politikai elítéltet találtuk, Közvetlen a bejáratnál, minden őrizet nélkül, lábait keresztbe téve, úgy ült ez a nyilas elítélt, mintha ő lenne a kórház főorvosa."

A cikkíró megállapítja, hogy a tiz-tizenkét ágyas kórháztermekben, keveredve a polgári betegekkel üdülnek az elmult 25 év nemzetvesztő bűnösei. Elítélt felsőházi tagoktól kezdve reakciós villanygyári igazgatóig ott lehetett megtalálni a társadalom bűnözőit - mint betegeket. "Pizsamára vetkőzve, jobbnál jobb irodalmi termékek, finom hus és gyümölcsfélék tarkítják a kórházi ágy melletti székeket. Felügyelet semmi." A cikkíró követelte, - hogy akkor, amikor a város lakosainak nagy hányadát helyszűke, kötszer és gyógyszerhiány miatt nem tudják elhelyezni a közkórházban, - tiltakozik az ellen, hogy Szálasit és nyilas hordáit kiszolgáló bűnösök vegyék igénybe a szűkös helyeket. A cikkíró a népbíróság elnökének felelősségét is felveti, A továbbiakban tanulságként

jegyzi meg, hogy a kommunista vértanuk súlyos tüdőbajjal és egyéb betegségekkel fetrengtek zárkáikban, de nem kaptak lehetőséget, hogy kezeltessék magukat.

Már a cikkeket megelőzően a kommunista párt erélyes tiltakozását jelentette be a bűnözők fényűző bánásmódja miatt, ami hatásosnak bizonyult, mert intézkedések sorozata következett. Lemondatták állásából Gereben János népbiztos. Korlátozták a védőügyvédek tábori és kórházi látogatásait. A betegséget szinlelő bűnösök kórházi létszáma "megcsappant." A táborparancsnokot leváltották, helyébe erősebb kezűt, Kiss Sándort nevezték ki.

Az internáló tábor 1947. végéig állott fenn. Erre az időre az internáltak ügyét felülvizsgálták, azt aki bűnösnek bizonyult, elítélték.

Az 1945. január 20-án létrejött fegyverszüneti egyezményben Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya kötelezte magát - egyebek között - arra, hogy a német fasizmus elleni szabadságharcban résztvesz. Ennek érdekében felállít nyolc, nehézfegyverzettel ellátott gyaloghadosztályt. A fegyverszünet megkötése után az MKP a felszabadított területeken sürgette a fasizmus elleni harcban való részvételt. Tudvalévő, hogy a kormány a hadseregszervezést huzta-halasztotta, csak január 30-án adta ki a toborzó felhívást. A honvédelmi minisztérium bürokratikus intézkedései túl körülményesek voltak és szinte gátolták a hadsereg szervezését.

A kecskeméti Kommunista Párt a Központi Vezetőség felhívására - támaszkodva a Nemzeti Bizottságra, - elhatározta a gyors toborzást. Rácz Ferenc üzemi alkalmazott, Kecskemét, Deák-tér 3.sz. alatti lakos visszaemlékezése szerint a hadsereg szervezés előmunkálatai Kecskeméten már január 17-én

megkezdődtek. Ezen a napon a városháza falán megjelent egy felhívás: "Jelentkezzenek azok a katonai személyek, akik a volt 13. kiegészítő ⁸⁾parancsnokságnál teljesítettek szolgálatot". Másnap jelentkeztem - írja Rác Ferenc, - már akkor tudtam, hogy csak egyedül vagyok idehaza a kiegészítőtől, mivel a többiek még 1944. október 18-án elvonultak Szekszárdra, én önkényesen lemaradtam tőlük."

A Nemzeti Bizottság Rác Ferencet bizta meg ideiglenesen a kiegészítő parancsnokság vezetésével.

A hirdetményre jelentkezett Szatlóczi Gyula őrmester is, bár ő nem tartozott a 13. kiegészítő parancsnoksághoz. Mé⁸bizást kapott Rác Ferenc mellé a következő feladatok végzésére:

Felhívási plakátot kellett készíteni, melyen kérték a hazatérő katonákat, hogy önkéntesen jelentkezzenek az újonnan megalakuló honvédségbe.

A volt kiegészítő parancsnokság épületét be kell rendezni.

Meg kell kezdeni a toborzást.

Megfelelő nyilvántartást kell vezetni.

A toborzás kezdetének pontos idejére Rác Ferenc nem emlékszik, de február elején már mintegy 80 főt tartottak nyilván és továbbítottak a honvédelmi minisztériumba, mint az új demokratik^us hadseregbe jelentkezetteket.

A kommunista párt nagy gondot fordított a toborzásra. Üzemi gyűléseken, körzetvezetői megbeszéléseken tudatosították, hirdették az új demokratikus hadsereg szervezését, annak fontosságát. Az élet indulásával az elmenekült lakosság visszaköltözésével együtt gyarapodott a jelentkezők száma. Március elejére már kétezer jelentkezőt tartottak nyil-

Toborzási felhívás

Mindenki felelősséggel a háború, a nemzeti és Szófia hazánál hadseregének elszántságát, munkahelyeinek felkutatását, a magyar otthonok szétvételét.

A honok alatt azonban megmaradt az élet és mind 1000 éves magyar háznép parancsa.

Fogjon fegyvert minden magyar, a haza és a magyar nép felszabadítása érdekében.

Magyar hazahosszú és nemzeti erőtől áthatott demokratikus szellemű új magyar hadsereg van szűkebb, mely magyar vezetés mellett teszi le a következő 1000 éves történelmünk alapkövét.

Meg vannak magyarok akik felszabadításra vannak. Rest akarunk venni a szovjet hadsereggel együtt a világban haragot, fosztó, Nemzetiség, felelősség. Ezzel mutatjuk meg a legjobban, hogy Magyarország csak a nemzeti érzéssel, a háborúban, nemzeti érdekekkel. A nagy szovjetek, a Szovjetunió, Anglia és az Egyesült Államok asszisztálják bennünket, hogy minnyai és milyen katonával vessünk részt a népek felszabadító harcában.

Mit kezdünk a magyar demokratikus eszmék honfoglalása, tehát a tulajdonképpen magyar háború, illetve szabadságharc.

Az új magyar hadsereg harcai adják meg az alapját a magyar nemzeti kormány politikájának és majd bekebelezik a magyar nép megfelelő helyének a szabad népek sorában.

Felszólítok tehát minden magyart, jelentkez- zék önként a nemzet új szabadságharcára.

Férfiaknál: az önkénti jelentkezés korhatára 15 évtől, 42 évig.

Nőknél: A korhatár 20 évtől 40 éves korig. A nők honvédelmi munkát látnak el.

A jelentkezők a községi előljáróságoknál és a városok polgármestereinél 1945. évi február hó 8-ig jelentkezzenek.

Az önkénti jelentkezők, kik a harcban kitüntettek magukat, a földművelésreform eládoában foglaltak, vagy más állami kedvezményben részesültek.

Felkészültem Magyarországra újráadásában működés nemzeti bizottságokat, pártvezetéseket, egyes- leleteket, szakszervezeteket, iskolákat, felvilágosító munkájukat használnak oda, hogy minél több demokratikus erőtől áthatott és harcos szellemű magyar ember álljon az új magyar hadsereg sorában.

A községi előljáróságok és polgármesterek az önkénti jelentkezőkkel névjegyzéket készítenek fel a következő rendszárral.

Férfiaknál: 1.) név, 2.) kor, 3.) iskolai végzettség, 4.) levont kikapcsolásban része- sült-e? 5.) volt-e katona, mikor, mely fegyvernemnél és milyen rendfokozatot ért el? 6.) szakképzettség (katonai) 7.) van-e családja, gyermekek száma, 8.) polgári foglalkozása, 9.) apja és anyja neve.

Nőknél: 1.) név, (leánykori) 2.) kor, 3.) iskolai végzettség, 4.) levont kikapcsolásban részesült-e? 5.) foglalkozása, 6.) hajadon-e, vagy özvegy? 7.) ha özvegy, a gyermekek száma, 8.) férje neve, 9.) férje foglalkozása, 10.) apja és anyja neve.

A magyar városok és községek előljáróságai azokat a névjegyzékeket 1945. évi február hó 13-ig terjeltetik fel az eljárásihoz. Az eljárási és a városok polgármesterei a névjegyzékeket összeadják 1945. évi február hó 18-ig a honvédelmi miniszternek továbbítják.

Bizom abban és hiszem, hogy az egész nemzeti meg fogja érteni a hazának ezt a hívó szavát. Addig nem volt háborús élmény, most van. Ismerjük háborús élet: A magyar nép jobb jövőjének megvalósítása és az új, független, demokratikus, boldog Magyarország megteremtése.

Debrecen, 1945. évi január hó 20.-án.

Dálnoki Mihály Béla miniszterelnök s.h.
pítész Vörös János vezde. honv. min. sk.

K4L. 53. 12.

ván.

A hadsereg alakulatai a következő körzetekben helyezkedtek el:

A Czollner-téri zárdában gyalogos alakulat volt elhelyezve.

A tűzér osztályt a Tompa Mihály utcában helyezték el.

A Széchenyi utcában volt egy tiszti és egy altiszti kar, ezek voltak azok, akik a sorozást készítették elő.

A hadseregbe jelentkezett személyek közül került ki a parancsnoki kar is. Kellő János századost bízták meg a parancsnoki teendőkkel. Rácz Ferenc vezette a nyilvántartó állományt. Szatlóczki Gyula őrmester a számvivői teendőket végezte.

"Március közepén 1500 fős szerelvényt indítottunk Budapestre" - írja visszaemlékezésében Rácz Ferenc. Tudomása szerint azonban a szovjetek nem vették igénybe a magyar szerelvényt, mert az kiképzetlenül és későn érkezett. Ezért visszairányították Kecskemétre. Az alakulat április végére ért vissza. Jóformán már mozgósításakor felszabadult az ország nagyobb része. Gémes István, Kecskemét, Rendőrfalusi lakos, üzemi munkás tagja volt az 1500 fős alakulatnak. Így emlékezik: "Kecskemétről 1945. márciusában sokan elmentünk. A kistemplom /Czollner-tér/ téren gyülekeztünk, onnan mentünk Hajmáskérre. A vonatok zsufoltsága miatt emlékszem, a vonat tetején utaztunk. Odaérkezésünk után nem sokára hívtak engem és még egypárunkat a parancsnokságra. Ott egy szovjet tiszt elvtárs is jelen volt. Csapatrendőrnek osztottak be bennünket."

Tehát a hiányosan felszerelt és későn érkező kecskeméti alakulatot sem vette igénybe a Szovjet Hadsereg. Ez az ala-

kulat része volt annak az egy hadosztálynak, amelyet a front ra irányítottak.

A politikai pártok közös egyetértése alapján március hónapban megindult a tényleges politikai élet a városban. Ettől az időtől kezdve a pártok gyakran tartottak nagygyűléseket, amelyeken kifejtették demokratikus politikájukat, s annak szellemében vázolták a jövőt.

A kommunista párt szervezésében 1945. március 15én Révai József és Molnár Erik mondott beszédet a kecskeméti nagygyűlésen. A beszédek teljes szövegét közölte a Nemzeti Bizottság lapja, a Kecskeméti Lapok március 16-i száma: Ahol a munkásosztály egységes, ott a demokrácia ügye győzedelmeskedik címmel.

Révai elvtárs a nemzetközi helyzet kedvező alakulásáról beszélt és megállapította: "A külföldi viszonyok kedveznek a magyar demokráciának. Ki meri feltételezni, ki olyan örült, aki azt meri hinni, hogy itt minálunk a nagy Szovjetunió tőszomszédságában akkor, amikor éppen a háboruban a népek szabadságának a gondolata diadalmaskodott, akkor nálunk visszatérhet Orgoványnak a szelleme."

Révai elvtárs elismerőleg szólt a demokratikus rendőrség munkájáról és mintegy megszab^ta annak további feladatát is: "Arra nem vagyunk hajlandók, hogy a rendőrségből valami szelidebb intézményt csináljunk, amely nem a fasisztákra sujt le."

A Nemzeti Bizottságról szólva kijelentette: "Vannak akik azt mondják, tűnjenek el a Nemzeti Bizottságok, mert forrásai a rendetlenségekⁿ. A Nemzeti Bizottságoknak köszönhetjük, hogy ebben az országban úgy, ahogy helyreállt a rend, hogy újra van központi kormányhatalom és, hogy újra van gáz-

dája az országnak. E bizottságok nélkül nemcsak az Ideiglenes Nemzetgyűlés nem jöhetett volna létre, nem jöhetett volna létre a kormány sem, nem lennének népbiróságok, városi és községi önkormányzatok sem. Kell innen, erről a kecskeméti naggyűlésről néhány komoly szót intézni hozzájuk. Nem szabad, hogy a Nemzeti Bizottságok, ahol már van képviselőtestület, közigazgatási feladatokkal is foglalkozzanak. A Nemzeti Bizottságok nem hatóságok, nem a kormány által kinevezett, vagy szentesített hatóságok. A Nemzeti Bizottságok a népnek a szervei és erejüket abból meritik, hogy a nép a hátuk mögött áll és bizik bennük. A Nemzeti Bizottságoknak erősödniök kell egészen addig, amig ebben az országban nem irtottuk ki a feudális és fasiszta rendet. A Nemzeti Bizottságoknak feladata felrázni a népet, segíteni a kormánynak, a hatóságoknak az előttük álló nagy feladatok megoldásában, a hadsereg szervezésétől kezdve a tavaszi vetésig. De ezen kívül feladata az is, hogy ellenőrizték: vajon úgy megy-e minden, mint ahogy mennie kell, a nép érdekében. Nem elégedhetünk meg pusztán azzal, hogy panaszírodák legyenek. A Nemzeti Bizottságoknak a feladata ellenőrizni a közigazgatást, nem mint hatóságok, hanem mint a nép bizalmának a letéteményesei és ha látják, hogy a dolgok nem úgy mennek ahogy kell, hogy a közigazgatás, vagy egyes részei, egyes hivatalnokok nem úgy dolgoznak, mint ahogy a demokratikus szellem ezt megköveteli, akkor be kell avatkozniok a dolgokba bátran és eredményesen."

Révai elvtárs minden bizonnyal azért foglalkozott beszédében kissé behatóbban a Nemzeti Bizottságok szerepével, mert a közigazgatás megszervezése után több helyen az országban a Nemzeti Bizottságok szerepe csökkent, nem akarták

a nagybirtok-rendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról

SPENCER PENNELLSON

Spencer Pennellson, 32, of 10000 13th Avenue, S.W., Seattle, was arrested on a charge of first degree murder on May 1, 1968. He is charged with the murder of a woman, 22, who was found dead in a rooming house in Seattle. Pennellson is charged with the murder of the woman, who was found dead in a rooming house in Seattle. Pennellson is charged with the murder of the woman, who was found dead in a rooming house in Seattle.

DISSENT

Dissemination of information is a key factor in the success of a revolution. The dissemination of information is a key factor in the success of a revolution. The dissemination of information is a key factor in the success of a revolution. The dissemination of information is a key factor in the success of a revolution.

VIETNAM

UNION OF VIETNAM. The Union of Vietnam is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia.

FORN DISSEM

Foreign dissemination of information is a key factor in the success of a revolution. The dissemination of information is a key factor in the success of a revolution. The dissemination of information is a key factor in the success of a revolution. The dissemination of information is a key factor in the success of a revolution.

VIETNAM

UNION OF VIETNAM. The Union of Vietnam is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia.

VIETNAM

UNION OF VIETNAM. The Union of Vietnam is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia. It is a country in Southeast Asia.

KAL. 21. sz.

őket számításba venni, mondván, hogy a konkrét szerepük lejárt a törvényhatósági bizottságok elvégzik a Nemzeti Bizottságok feladatát. Az is tudvalévő, hogy a Nemzeti Bizottságok nem mindenütt akarták tudomásul venni a mellőzést, sőt egyes helyeken átvették a közigazgatás operatív irányítását is. Az ilyen politikai meg nem értésből kifolyólag több helyen nézeteltérések is voltak. /Kettőshatalomról beszéltek, stb./

A kecskeméti Nemzeti Bizottság szerepe - annak ellenére, hogy a Központi Vezetőség tagjai gyakran jártak a városba és magyarázták a bekövetkezett politikai helyzetet, hangsúlyozták a Nemzeti Bizottság szerepének fontosságát - tevékenysége egyre formálisabbá vált, különösen a törvényhatósági bizottság megalakulása, majd annak május 30-i ülése után. A pártok - sajnos a kommunista párt sem - fordított kellő gondot a Nemzeti Bizottság tevékenységének elemzésére és kevés segítséget adott neki.

Révai József elvtárs az ország belpolitikai kérdéseiről szólva a március 15-i nagygyűlésen sürgette a földigénylő bizottságok megalakítását is és hangsúlyozta, hogy demokratikus előrehaladásunkat úgy kell siettetni, hogy a reakcióval való leszámolás egyszer s mindenkorra megtörténjen. "Nem elég a reakciót politikailag elszigetelni - mondotta, - aki akasztófát érdemel, annak az jár, aki börtönt, az börtönt kapjon. De gazdaságilag is tönkre kell tenni, ki kell huzni a lába alól a talajt úgy, hogy fel ne tápáskodjon. Ezt jelenti a földreform.

Mi kommunisták részt akarunk venni ebben a harcban. És arra szólítjuk fel a népet, hogy ebben a harcban támogasson bennünket. Hogyan támogathatnak bennünket? Ugy, hogy késedelem nélkül, semmire sem várva, még a törvény elfogadására

FÖLDET

a dolgozó parasztságnak, hogy a földmunkások, napszámosok, szarmások, gazdasági cselédek, kisberlők, törpebirtokosok milliói saját földjükön dolgozhassanak saját jólétükért.

SZABADSÁGOT,

hogy a falu dolgozói a maguk sorsáról maguk határozhassanak. Legyen szervezkedési-, gyűlekezési- és szólásszabadság és a nép vegye kezébe a falu, a város, az ország vezetését.

JÓLÉTET

a munka eredményeiben ne a kiváltságos ezrek, hanem a dolgozó milliók részesüljenek.

EZT AKARJA

a Nemzeti Parasztpárt

KÁL. 26. sz.

sem, - alakítsa meg az érdekelt parasztság mindenhol a falvakban a földigénylő bizottságokat. Kezdje meg a földigénylők összeírását, kezdje meg az igénybeveendő föld felírását, készítse el a nagybirtok felosztásának a kiigénylési tervzetét. Alakuljanak meg megyeszerte, országszerte a földigénylő bizottságok, hogy a kormányt támogathassuk, a földreform végrehajtásánál, és hogy legyenek olyan népi szervek, amelyek megörik a szabotálást, ha felütné a fejét a földreform végrehajtásánál."

Amíg Révai József a már kidolgozott, de ekkor még a kormány által nem szentesített legradikálisabb földreform mellett szált sikra, egy másik kecskeméti naggyűlés szónok, Szeder Ferenc, a Szociáldemokrata Párt országos főtitkára a már elfogadott törvénytervezet után, március 20-án a földreformról a következőket mondotta: /Idézem a Kecskeméti Lapok 1945 március 22-i számából Szeder Ferenc Kecskeméten című cikkéből./

"Mi szociáldemokraták állandóan napirenden tartottuk ezt a kérdést évtizedek óta. Sürgettük ennek az ezer esztendőös földnek a radikális módon való elintézését. Ennek a gondolatnak a jegyében alkottuk meg 1930-ban azt az agrárprogramot, amelynél tökéletesebb nem született meg eddig egyik pártnál sem."

Az 1930-as szociáldemokrata földosztó program nem volt radikális. A szociáldemokrata vezetők is porhintésnek szánták a szegényparasztság szemébe.

Szeder Ferenc jobboldali szociáldemokrata elvhüisége abból a tényből is kitűnik, hogy a naggyűlésen mondott beszédében még csak említést sem tett a Nemzeti Parasztpárt által benyújtott földreform programról. Nem említette, ezáltal

kerülhette ki a földreform sürgetését. A földreform helyett az új nemzeti hadsereg szervezéséről beszélt, majd demagóg hangon arról szólt, hogy a szociáldemokrata pártnak nincsenek ellentétei a többi párttal.

Ezek szerint úgy tűnik, ha a két beszédet összehasonlítjuk, mintha a földreformról kétnyelvű nyilatkozatot olvasnánk. A kettőből az tűnik ki, hogy amíg a kommunista párt eminens képviselője forradalmi úton sürgette a földosztást, bizva az alulról jövő kezdeményezés erejében, amely ha kell a kormányt is kész helyzet elé állítja, addig Szeder^s csak éppen megemlíti a földreformot, ajánlja az opportunistá szociáldemokrata elképzelést, de nem a forradalmi, azzal nem is azonosítja magát.

A kecskeméti és környéke földéhes parasztsága nem a Szeder-féle, hanem a Révai-féle irányzat mellé állt. A kommunista párt biztatására a Nemzeti Bizottság március 25-én nagygyűlést hívott össze a színházba a földigénylők számára. Talán a történelemben először telt meg a kecskeméti színház zsúfolásig szegény parasztemberekkel. A Nemzeti Parasztpárt és a Magyar Kommunista Párt szónokai ismertették előttük a földosztásra vonatkozó tudnivalókat. Még a gyűlésen megválasztották a harminctagu földigénylő bizottságot, amelynek elnöke Virágh Imre /kisgazdapárti/ lett. Három nap múlva a földigénylő bizottság vezetősége kihirdette: megkezdődött Kecskeméten a földosztás. A hirdetményben felhívta a nincstelen, a törpe, a kisbirtokos parasztságot, hogy azonnal jelentse be földigényét. /A földosztás részletes ismertetése nem célja e dolgozatnak, ezért a földosztást részletekbe menően nem ismertetem./

A földigénylők nagy tömegekben jelentkeztek. Az évszá-

zadokig földre váró kecskeméti nincstelen paraszt husvét vasárnapján kezdte meg birtokába venni jogos tulajdonát. Ezen a napon Héjjas István 600 holdas borbási birtokán indult meg a történelmi osztozkodás. Ugyanezen a napon Ballószögön, Kerekegyházán, Ménteleken, Városföldön, Helvécián és a városhoz tartozó csaknem valamennyi pusztában megjelentek az új honfoglalók.

A radikális földosztás gyors megkezdése készületlenül érte a reakciós földtulajdonosokat. Egyrésztük még haza sem tért az elmenekülésből, amikor a kecskeméti szegény nép hozzálatott a földosztáshoz. Azok a reakciós földbirtokosok, akik itthon voltak, nyíltan nem mertek a földreform ellen fordulni. Ám hatásuk mégsem volt nyomtalan. A földosztás idején a város több pusztarészén különféle rémhírek kaptak lábra. Városföldön és a vele szomszédos Törökfáiban elterjedt: A földhözjuttatottól a földet visszaveszik. A földosztás nem törvényes. Az angolok már készülnek beavatkozni az ország belügyeibe, stb. A fekete reakció a templomi szószéket sem átalotta felhasználni: Isten a megtérő bűnösnek megbocsájt, de aki a felebarátja birtokát elveszi, annak sem az isten, sem a károsodott felebarát nem bocsájt meg.

Az efféle dolgok miatt a földigénylők kezdtek visszalépni. Egymás után jelentették be a földről való lemondásukat. A kommunista párt jól látta a helyzetet. A Nemzeti Parasztpárttal együtt hatalmas pusztai agitációba kezdett. Pártnapok egész sora, tanyai gyűlések bátorították, tették elszánttá a parasztságot.

Az eredményt illusztrálja egy jellemző példa: 1945. május elsején Helvécián a Grűszner familia ezer holdas birtokának felosztásakor megjelentek az angol katonai komisszióval e-

gyütt a Grűszner család hozzátartozói három személygépkocsi val. A telep központjában és a birtok különböző részein angol zászlókat tűztek ki, hivatkoztak arra, hogy az angol birtok, miután a Grűszner család egyik leányát - Zitát -egy Gordon nevű angol tábornok vette feleségül.

A földhözjuttatottak azonban nem haboztak. Tudták, hogy mögöttük van a kommunista párt. Saját maguk tépték szét az angol zászlókat. A földet pedig birtokukba vették.

Sokan beszélték abban az időben, hogy egy Ábrahám Béla nevű földbirtokos - ugyancsak Helvécián - fegyveres ellenállást szervezett a földreform ellen. A rendőrség azonban egy nap alatt felgöngyölítette az ellenállókat, amint kiderült: összesen heten voltak.

Az ellenállás szervezését egyébként a véletlen következtében dr. Lőwy Ödönné budapesti orvosnő jelentette a földigénylő bizottságnál. Azok adták a csoportot a rendőrség kezére.

Természetesen voltak kisebb és jelentéktelennek tűnő megmozdulások, melyeket maguk az ujjgazdák szereltek le, mindenféle karhatalmi beavatkozás nélkül. Így zavarták el például Klábertelepen a borpincétől Zalcer Mór miskolci bornyagykereskedő egyik képviselőjét is, aki szerződéssel akarta igazolni, hogy hatezer hektóliter űrtartalmu hordót a felszabadulás előtt megvásárolt, s ezeket el akarta vinni.

A földosztás keretében ötezer földigénylő között összesen 39 ezer holdat osztottak szét Kecskeméten május 20-ra.

Ezzel a földosztás befejeződött. Május 20-a a Nemzeti Bizottság javaslatára Kecskeméten nagy ünneppé vált. Ezen a napon a munkás-paraszt összefogás jegyében a földhözjutta-

tott parasztok - együtt az üzemi munkásokkal - méltóképpen ünnepeltek a Mükertben. Ugyanis az ünnepségen kapta meg ötezer újbirtokos a birtoklevelét. A gazdaavató ünnepségen a pártok képviselői szóltak az egybegyültekhez, éltették a felszabadító Szovjetuniót, amelynek győzelme következtében valóra válhatott a magyar parasztság évezredek álma, a föld annak a tulajdonába került, aki azon már évszázadok óta dolgozott.

Ez volt eddig a legnagyobb ünnep, amelyet a Nemzeti Bizottság fennállása óta szervezett. Ez alkalommal tízezer ebédet szolgáltak fel. Végérvényesen ekkor függesztették fel a szesztilalmat.

Munkás-paraszt demokratikus diktatura szellemében megkezdődött a reális számvetés, amelynek következtében Kecs-kemét dolgozó népe tettekkel mutatta meg mire képes a felszabadult erő, hogyan válik az álomból valóság.

A politikai és gazdasági feladatok együtthatásaként a megindult ujjaépítés a tavasz folyamán meggyorsult. A város vezetői és a baloldali érzelmű emberek a kommunista párt vezetésével megértették és elősegítették azt, hogy a város felszabadulása után az első feladat a Vörös Hadsereg segítése volt. Ennek érdekében állították a hadsereg szolgálatába az újra működésbe lépő üzemeket, tehát a termelést és annak révén a lakosságot is. Ez felelt meg a jelenlegi viszonyok között a hátországi munkának. A németellenesség itt főleg ebben nyilvánult meg. Igaz, a város lakói ezt a munkát sok nehézség és megpróbáltatás révén végezték. Nem volt idő sokszor a jelenségek és dolgok megmagyarázására, az ország nyugati területein folytak az öldöklő harcok. Bár a lakosság politikai iskolázottsága rendkívül alacsony szintű volt, mégis

mindenkinek bekapcsolódott és azon dolgozott, hogy a háborúnak minél előbb vége legyen. A szovjetellenes hangadók elmenekültek a városból, a város felszabadulása után jelentős részük ugyan visszatért, de egyelőre passzivitásba vonult, meghuzta magát, kisebb részük pedig haza sem jött. Csak a nyár közepétől, de leginkább a választások időpontjára élénkültek fel.

Mire a gazdasági ujjaépítés jelei kezdtek láthatóvá válni, a naptár már áprilist mutatott. Április elején indult meg a rendszeres személyvonat közlekedés Kecskemét, illetve Szeged és Budapest között. /Ezideig Szegedről csak Kecskeméti közlekedett egy vonat./ Ez a lehetőség mind az országnak mind a városnak nagy jelentőségű volt, mód nyílt az élet vérkeringésének teljes elindulásához.

Április elején még az üzletek mintegy 35 százaléka zárva tartott. A kereskedőknek ez a része spekulált, mentette az áruját, hogy elfeketézhesse. A Nemzeti Bizottság határozatával hívta fel a polgármestert, hogy május 15-ig valamennyi üzletet nyitasson ki, ellenkező esetben a zárvatartott üzleteket olyan egyéneknek utalják ki, akik gondoskodnak azok forgalmi fenntartásáról.

A Nemzeti Bizottság egyik áprilisban kelt határozata kimondja, hogy a sérült háztetőket, ha másként nem, városi kölcsönrel kell rendbehozni. A határozat a polgármestert ilyenértelmi intézkedés megtételére szólította fel.

Különben a város vezetőinek és a lakosságnak az óriási háborús anyagi károk következtében rendkívül nehéz helyzete volt. Nem hagyta ezt figyelmen kívül a Nemzeti Bizottság sem, ezért az ujjaépítés folyamán a polgármesteri hivatalt utasította: összegezze, azaz mérje fel az anyagi vesz-

Minden kéz
VEGYEN RÉSZT AZ ÚJJÁÉPÍTÉS BEN
MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT

KAL. 39. sz.

teséget. Október 30-án, a város felszabadulásának egy éves évfordulójának előestéjén rendezett felszabadulási ünnepségen a polgármester ünnepi beszédéből tudjuk, hogy a németek Kecskemétről három milliárd pengő értékű holmit raboltak el. Ezt megelőzően a kommunista párt vezetői márciusban a Szövet-séges Ellenőrző Bizottsághoz fordultak: kérték annak segítségét is az ujjaépítéshez. Ennek eredményeként könyvelhető el, hogy a város dr. Molnár Erik népjóléti minisztertől május 20-án segély címén ötszázezer pengőt kapott, új pénzben, mely Budapest után Kecskeméten került először forgalomba.

Meg kell említeni, hogy a város vezetői többször is fordultak segítségért, mert a város pénzügyi válsága olyan méretű volt, hogy tisztviselőinek - például - a ki nem fizetett bére júniusban elérte a 6 millió pengőt. Ezidőtájt a város kölcsönt is kapott a kormánytól, elsőízben kétmillió pengőt.

Augusztus elején pedig a város polgármestere kihallgatáson jelent meg Dálnoky Miklós Béla miniszterelnöknél. Dálnoky - aki hosszabb ideig teljesített katonai szolgálatot Kecskemét városában - a jóindulatu megértésen kívül más segítségről nem tudta biztosítani Tóth Lászlót, a polgármestert.

A kommunista párt a helyzet reális felmérése alapján látta s hirdette, hogy a bajbajutott városban egy dolog segíthet csupán: a város dolgozóinak szorgalmas, kitartó munkája.

A párt az ujjaépítési feladatokat két részre osztotta: aprómunkára és nagymunkára. Aprómunkákhoz tartozott a középületekben lévő kisebb sérülések helyrehozása, romeltakarítás, kiégett épületek rendbehozása, stb. A nagymunkákhoz tartozott a vasutállomás rendbehozása, a nagykórház, színház, mo-

zik, szegényház rendbehozása, elpusztult létesítmények újraépítése, stb. Az anyagi támogatást az aprómunkákhoz a kommunista párt szervezte és szüntelen kereste a lehetőségek hasznosításának módját.

A Magyar Kommunista Párt 1945. május 20-ai, országos budapesti pártértekezlete és annak határozata Kecskeméten ismínt országos viszonylatban - méltó visszhangra talált. Elsőnek a vasutasság mutatta meg, mire képes: A kecskeméti vasutasok versenyre hívták a Szegedi Üzletvezetőség területén dolgozó vasutasokat a helyreállítási munkában való részvételre. A felhívás augusztus 1-re a következő munkák elvégzésére mozgósított:

a/ Pályaudvar megtisztítása a romoktól, b/ vasuti roncsok eltakarítása, c/ csatornák rendbehozása, d/ irodák rendbehozása.

A felhívás sikerének országos visszhangja lett. Rákosi Mátyás 1945. augusztus 20-án a Kecskeméten tartott nagygyűlésen beszédében kitért a vasutasok hősi példájára: "Külön-köszönetet akarok itt mondani Kecskemét és Szolnok vasutasainak, akik elsősorban mutattak példát arra, hogy hihetetlen rossz viszonyok mellett, teljesen szétrombolt műhelyekben... ..mit tud csinálni a munkás elszántsága." /Idézet Rákosi Mátyás 1945. augusztus 20-án, a kecskeméti nagygyűlésen mondott beszédéből. Közli a Kecskeméti Lapok augusztus 21-i száma./

Hősi munkát végeztek a kecskeméti postások is. 1944. decemberében dermesztő hidegben fogtak a kábelek javításához, - korgó gyomorral. Tavasz elején már száz magántelefon volt bekapcsolva a forgalomba. Május hónap végén pedig már öt telefon érpár kötötte össze Kecskemétet a fővárossal.

A rohammunka láz magával ragadta a politikai pártok, egyesületek, szakszervezetek és különféle szervezetek tagjait. A város ujjaépítése érdekében példás felajánlások születtek. Az építő munkások felajánlották, hogy heti 48 óra helyett 52 órát dolgoznak. A túlórák összegét a kórház és az iskolák javításának a költségeire ajánlották fel. A Cipőgyár munkásai heti fizetésük 3 százalékát ajánlották fel, de tovább lehetne sorolni az önzetlen munkássegítséget.

Május közepén újabb, Kecskemétről ágazó vasutvonalakon indult meg a közlekedés: Lakitelek, Fülöpszállás, valamint Lajosmizse felé. Még május hó folyamán üzembe helyezték a bugaci gazdasági vasutat is.

A szovjet városparancsnokság június végén megkezdte az ipari üzemek átadását a polgári termelésnek. Az Első Kecskeméti Konzervgyár termelésének megindulásához a város támogatást kapott a kormánytól. A következő üzem amelyet átadtak a Gyufagyár volt, majd a Cipőgyár került vissza és folytatódott a Hangya-telepi huskombináttal, Gépgyárral, Plattergyárral. Julius közepére minden üzem átállt a polgári termelésre.

Jelentős volt a szeszfőzdék termelése is. A városban és a hozzátartozó területeken 21 szeszfőzde működött. A nagy városi szeszfőzde ebben az időben került Führer Izidor tőkés bérletébe, aki a kecskeméti barackpálinkát világhírévé tette.

Augusztus elejére szovjet segítséggel újjászervezték a tűzoltóságot. Jelentéktelennek tűnő, de a közhangulat szempontjából megnyugtató jelenségnek számított, hogy augusztus közepére újra járt az utcán a konflis.

A kommunista párt erősödését mutatja, hogy szeptember

elején a Gép-, a Gyufa- és a Cipőgyárban megalakultak a kommunista pártszervezetek. Ekkor a kommunista pártnak a városban mintegy 300 tagja volt.

Kezdetét vette az üzemekben a népművelés is. Augusztus 30-án a város első üzemi kulturotthonát a Gyufagyárban avatták fel.

Szeptember elején megnyílt a Beretvás szálloda.

A munkások kibontakozó alkotó kedvét azonban erre az időre már nagyon zavarta az infláció és a velejáró spekuláció és feketepiac.

V.

Értékelve a Nemzeti Bizottság eddigi szerepét és munkáját, meg kell állapítani, hogy a törvényhatóság megszervezéséig nagyszerűen dolgozott, de utána szerepe egyszerre lecsökkent és meglehetősen formálissá vált. Amint ismeretes, a megszületése is eléggé később. Nem is spontán jött létre, mint a Tiszántul annyi helységében. A kommunista párt hozta létre, igaz, még a pártok megalakulása előtt. Így a megalakulása is kissé mesterkéltnak volt, mert akkor a politikai pártok közül még csak a kommunista párt létezett, bár az is még mindössze négy napos volt. A szociáldemokrata és a kisgazda pártnak ekkor még csak a körvonalai alakultak ki, szervezetük nem.

A Nemzeti Bizottság megalakulása körüli rendezetlen viszonyok és a megalakulás elhúzódását elodázó okok nyilván a város kiürítésében keresendő. Az elmenekült lakosság visszatelepülése lassan történt. Ez nyomta rá bélyegét az élet kibontakozására is.

Miután a Nemzeti Bizottságot a kommunista párt hozta

létre egyedül, a bizottságba delegált pártok képviselői az első időkben teljes együttérzésükről és szolidaritásukról biztosították a kommunista pártot. A pártérdekek elkülönülése csak a kisközpárt megerősödésével és a polgári demokrata párt megalakulása utáni időkben jelentkezett. Ettől az időtől kezdődött nagyjából a Nemzeti Bizottságon belül a bal és a jobboldali elemek elkülönülése, bár ez is csak később jelentkezett. A polgári demokrata pártot már kezdetben nagyszámu értelmiségi kereste fel. De ugyanebben a pártban vélték megtalálni számításukat a nagyiparosok és a nagykereskedők is. A tőkés réteg bevonulása a pártba felnyitotta a demokratikus érzelmi értelmiség szemét, azok gyorsan belátták, hogy a PDP nem az ő érdekeiket képviseli. Ezek az emberek igyekeztek is szabadulni a párttól. A kilépők nagyrésze a kisközpártba, kisebb része a Nemzeti Parasztpártba és a szociáldemokrata pártba huzódott.

A földosztás megkezdésével egyidőben válik szét először a jobb és baloldali érdek a Nemzeti Bizottságban. A kommunista párt ekkor a fő tüzet a polgári demokrata pártra irányította, miután látta, hogy a párt képviselői kimondottan a tőkés érdekek kiszolgálóivá váltak.

A szociáldemokrata párt képviselői a Nemzeti Bizottságban és annak egyéb szerveiben; igazolóbizottságokban, népbíróságokban, ebben az időben még általában a kommunistákat támogatták. A szociáldemokrata pártérdek csak a nyár derekán kezd elkülönülni a kommunista párttól. Ugyanis erre az időre a szociáldemokrata párt igen felduzzad, nagyszámu tagsággal rendelkezik, a kommunista párt pedig kissé befelé fordult, ezért tömegkapcsolatai összeszűkültek. A szociáldemokraták "többségi munkáspártnak" kezdték nevezni magukat és igyekez-

tek saját politikai elgondolásaikat érvényre juttatni, a kommunistákra erőszakolni. A két munkáspárt között egyre gyakoribbak lettek a surlódások, a nézeteltérések, és ez nem vált hasznára sem a pártoknak, sem pedig a Nemzeti Bizottságnak. A nézeteltérések miatt a pártok a Nemzeti Bizottságba delegált képviselőiket gyakran változtatták. Így a kommunista párt a Nemzeti Bizottságra egyre kevésbé tudott támaszkodni. A szakszervezeti mozgalom gyenge, a Nemzeti Parasztpártnak kis tömegei voltak, ugyanakkor a kisgazdapárt, a szociáldemokratákhoz hasonlóan nagy és felhígult tömegekkel rendelkezett. Képviselői a Nemzeti Bizottságban a polgári demokratákkal egy követ fújtak.

Mindezek a jelenségek vezettek arra, hogy a Nemzeti Bizottság munkája 1945. nyarára elsekélyesedett. A felszabadulás utáni politikai hatalmi szervből egy stagnáló, formális szinte minden politikai funkció nélküli szervezetté vált. Elsorvadása olyan nagymérvű volt, hogy 1946 elején a reakció ellenes nagy népmozgalmak idején sem tudott életképes szervé válni, pedig az országban, más városokban ebben az időben felélénkülnek a Nemzeti Bizottságok és munkájuk konkrét, komoly politikai tartalommal telítődött meg. A kecskeméti Nemzeti Bizottságot nem tudta hasonlóvá tenni a vezetőerő, a kommunista párt, mert a nagyobb pártokhoz képest nem volt erős és emiatt a kommunista pártnál erősebb pártok gyakran nagyobb sullyal szóltak bele a politikai életbe.

A szociáldemokrata párt, amint ismeretes, a jobboldal útjára tért, a Szeder-Kéthly,-Szélig oldalt követte. Ennek következtében a párt vezetősége is jobboldali beállítottságú volt, annyira, hogy a baloldali elemeit kommunistáknak tartotta és igyekezett tőlük megszabadulni.

Addig, amig a különböző pártok egymáshoz való viszonya nem tisztázódott, amig nagyjából egyforma erővel rendelkeztek, addig a Nemzeti Bizottság működése egyértelműen pozitív volt.

Általában az országos viszonyokból érvényes az a megállapítás, hogy a kommunista párt nem tisztázta kellően a Nemzeti Bizottságok szerepét, nem mutatta meg a jövőjüket, velük kapcsolatban nem foglalt állást. Ez a megállapítás a kecskeméti Nemzeti Bizottságra is vonatkozik. Azonban hozzá kell tennünk, hogy a kecskeméti kommunista pártnak akkor még kevés ereje volt ahhoz, hogy a Nemzeti Bizottsággal kapcsolatos állásfoglalását meg tudta volna védeni. A pártra Kecskeméten abban az időben az volt a jellemző, hogy részakciói mindig sikeresek voltak, de a reakció erősödésével a részmunkák kötötték le energiájának tulnyomó részét.